

Misothebaios?

Om Xenophons skildring af Theben i *Hellenika*

af Jean Christensen

Indledning

Xenophon har i *Hellenika* forsøgt at skildre én af de mest turbulente perioder i Hellas' historie (411-362 f.Kr.). Han tager tråden op, hvor Thukydid slap, og fører os ind i en kaotisk tid, hvor de tre mest magtfulde bystater i Hellas (Athen, Sparta og Theben) forsøger at opnå overherredømme med alle midler, og hvor der ikke er nogen konstanter - tidligere fjender er pludselig allierede og vice versa. Ved værkets slutning er der stadig intet endeligt udfald på magtkampene. Dette er, kort ridset op, temaet i *Hellenika*.

Før man går i gang med at læse *Hellenika*, har man muligvis allerede en hel del forudfattede meninger om værket. Læser man Rex Warners oversættelse af *Hellenika*, *A History of My Times*,¹ der har forord af G.L. Cawkwell, vil man være udstyret med bl.a. følgende forhåndsviden: “[...] he [Xenophon] made little effort to correct or even restrain his hatred of Thebes and his admiration of Sparta [...]”² og “For the most part, it is Xenophon’s friends and heroes who are accorded space [...]. The *Hellenika* thus requires delicate handling by the historian.”³

Cawkwells synpunkt, at Xenophons er lige så anti-thebansk, som han er pro-spartansk, og at det kommer stærkt til udtryk i *Hellenika*, er ikke usædvanligt. Dog har den engelske antikhistoriker, Christopher Tuplin, i de seneste år modificeret udsagnet om, at værket er så pro-spartansk, som hidtil antaget. Tuplin gennemgår i sin monografi *The Failings of Empire* fra 1993 *Hellenika* systematisk med det formål at modbevise, at Xenophons skildring af spartanerne er præget af personlige sympatier: “Perhaps the most obvious fact about the narrative is that Sparta claims the predominant share of interest. There continues to be a surprisingly strong tendency to confuse this bias in selection of material with a partisan bias in favour of Sparta.”⁴ Tuplin gør altså op med den første del af den gamle antagelse om Xenophons sym- og antipatier, og dermed er det nærliggende at se nærmere på den anden del: Er Xenophon så anti-thebansk som Cawkwell - og mange andre - giver udtryk for?

¹ Rex Warner, 1966/1979.

² Cawkwell, 1979, p. 15f.

³ Cawkwell, 1979, p. 43.

⁴ Tuplin 1993, p. 163.

Tuplin behandler Xenophons skildring af thebanerne forholdsvis kort i *The Failings of Empire*⁵ uden at gøre deciderede forsøg på at diskutere, om Xenophon er anti-thebaner, skønt han sår tvivl om teorien. W.P. Henry behandler ligeledes emnet kort i *Greek Historical Writing*, hvor han med thebaneren Epimeinondas som eksempel diskuterer muligheden for, at Xenophon ikke er anti-thebaner,⁶ men tilsyneladende har ingen undersøgt emnet til bunds.

Jeg har derfor undersøgt denne anden del af “pro-spartaner/anti-thebaner?” spørgsmålet, for hvis Xenophon ikke har skrevet *Hellenika* ud fra personlige sym- og antipatier, må værket historiske værdi nødvendigvis også tages op til revision. Læseren må i stedet for stille sig spørgsmålet om, hvad Xenophons hensigt har været med værket, hvis det ikke er skrevet for at glorificere hans helte og nedgøre de mænd, han efter sigende følte modvilje overfor.

Hellenika

Hellenika er i tidens løb blevet undersøgt på kryds og tværs og er sjældent sluppet godt fra det. Ét af de væsentligste kritikpunkter har været Xenophons forsøg på at gøre Thukydids historieskrivningens kunst efter, et forsøg, der er blevet vejet og fundet for let. En mulig opdeling af *Hellenika* i to (1-2 bog og 3-7) ud fra sproglige og stilistiske forskelle er blevet ivrigt diskuteret, og nedskrivningstidspunkterne for disse to dele er blevet undersøgt.⁷ Til disse emner knytter der sig mange spændende og omfattende diskussioner, men da de ingen relevans har for min undersøgelse, kan vi lade dem ligge.

Et andet væsentligt kritikpunkt af *Hellenika* er, som nævnt ovenfor, at værket er tendentiøst - “there are the most startling omissions”,⁸ som Cawkwell udtrykker det, og værket skal bruges som historisk kilde med en vis forsigtighed på grund af Xenophons censur og tendens til at fremhæve spartanerne frem for alle andre. “The *Hellenika* in a broad sense is entirely Xenophon’s own experience. The very title is a sham. He made no pretence of writing the history of Greece in his time.”⁹

Hvad enten man er enig med Cawkwell eller ej, er det nødvendigt at spørge sig selv: Hvad er Xenophons hensigt med *Hellenika*? Værket er - som så ofte påpeget -

⁵ Tuplin, p. 147-157.

⁶ Henry 1967, pp. 205 ff.

⁷ Om værket inddeling: cf. Nickel 1979, p. 45; Tuplin 1993, p. 11; Om stilen: Henry 1967, p. 2-3

⁸ Cawkwell 1979, p. 17, om Xenophons behandling af Agesilaos’ togt efteråret og vinteren 395.

⁹ Cawkwell 1979, p. 22.

tydeligvis tænkt som en efterfølger til Thukydids historie, for det indledes med ordene: μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον [...].¹⁰ Det betyder naturligvis, at man ikke er i tvivl om, at Xenophon tager tråden op, hvor Thukydids slap, og at læseren automatisk vil antage, at Xenophons hensigt med sin historie er den samme som Thukydids, men er det nødvendigvis tilfældet?

“Han skriver, som Herodot, naturligvis for at mennesker ikke skal glemme, og som Thukydids, for at samtid og eftertid skal kunne få nytte af det historiske værk, men han gør det mere praktisk og ligetil og mere direkte didaktisk.”¹¹ Det er netop det didaktiske sigte, der går igen i alle Xenophons værker, man bør lægge vægt på, når man læser *Hellenika*. Interessen for *paideia* - altså både selve opdragelsesprocessen og resultatet deraf - er nemlig et gennemgående og karakteristisk træk ved hele Xenophons forfatterskab. Hvad han så end skriver om, kan man finde løftede pegefingre og angivelser af, hvad man bør gøre, eller hvad man ikke bør gøre. Betragter man Xenophons værker med udgangspunkt i den didaktiske synsvinkel, falder de stort set i tre grupper:

Den første gruppe har udtrykkeligt didaktisk sigte: *Oikonomikos*, *Kynegetikos*, *Peri hippikês*, *Hipparchikos*; værker, der alle behandler områder, som han mener, en athensk *gentleman* burde kende til og være bevidst om, og ikke mindst, bevidst om at gøre *rigtigt*. *Poroi* hører også med til denne gruppe af “håndbøger”.

Den anden gruppe er de “paradigmatiske” værker: *Hieron*, *Kyropædien*, *Agesilaos*, *Anabasis*, *Hellenika* og *Lakedaimonernes statsforfatning*. I denne gruppe lærer man ved eksemplet - et andet meget typisk træk ved Xenophons værker.

Den tredje gruppe er Xenophons sokratiske skrifter, nemlig: *Symposion*, *Memorabilia* og *Apologien*, og alene valget af Sokrates som hovedperson garanterer tilstedeværelsen af didaktiske elementer.

Xenophon undlader aldrig at moralisere, hvor han kan - det didaktiske ligger hans hjerte for nær til at han kan lade det gode eller dårlige eksempel gå upåagtet hen - ligegyldigt hvilken litterær genre, han bevæger sig i. Det “pædagogisk-didaktiske” er den røde tråd i Xenophons forfatterskab. Som Due skriver, elsker Xenophon “den gode historie, især hvis den har en moralsk pointe.”¹² Således finder vi også i *Hellenika* den gode historie med den moralske pointe, og det er gerne ved disse “moralske regi-bemærkninger”, at Xenophon træder frem som fortæller-jeg og kommenterer begivenheden. Et godt eksempel er episoden med den dødsdømte Theramenes, der udbringer en skål for sin bøddel, Kritias, i anden bog: καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἄγνοῶ, ὅτι

¹⁰ “Ikke så lang tid efter dette...” (*Hell.* 1.1.1)

¹¹ Due 1995, p. 16.

¹² Due 1995, p. 18.

ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα, ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρὸς ἀγαστόν, τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος μήτε τὸ φρόνιον μήτε τὸ παιγνιῶδες ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς.¹³

Et andet godt eksempel er Xenophons ønske om at fremhæve, at også små *poleis* kan udrette store ting, og med vanlig retfærdighedssans skriver han derfor: ἀλλὰ γὰρ τῶν μὲν μεγάλων πόλεων, εἴ τι καλὸν ἔπραξαν, ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς μέμνηνται· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καὶ εἴ τις μικρὰ πόλις οὔσα πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα διαπέπρακται, ἔτι μᾶλλον ἄξιον εἶναι ἀποφαίνειν.¹⁴

Interessen for καλοκάγαθία - “skønhed og godhed”, her i betydningen at “tænke og gøre det rigtige”, prægede tydeligvis Xenophon og hans forfatterskab meget.¹⁵ Efter alt at dømme forsøgte han at vurdere alle mennesker ud fra de forudsætninger, han mente, de var udstyret med fra naturens - og til dels også samfundets¹⁶ - side: En mand af det bedre selskab kunne således potentielt være καλὸς καγαθός, altså “smuk og god”, og i Xenophons vurdering af en god mand var etniske tilhørsforhold tilsyneladende ikke en altdominerende faktor. Hvorfor skulle han ellers finde sine forbilleder (Kyros og Agesilaos) i traditionelt athensk fjendeland?

Begrebet καλοκάγαθία kan også hæftes på kvinden ud fra hendes naturlige forudsætninger: I *Symposion* lader Xenophon Sokrates tale om kvindens potentiale: Ἐν πολλοῖς μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοις δῆλον καὶ ἐν οἷς δ' ἡ παῖς ποιεῖ ὅτι ἡ γυναικεία φύσις οὐδὲν χείρων τῆς τοῦ ἀνδρὸς οὔσα τυγχάνει, γνώμης δὲ καὶ ἰσχύος δεῖται. ὥστε εἴ τις ὑμῶν γυναικὰ ἔχει, θαρρῶν διδασκέτω ὅ τι βούλοισ' ἂν αὐτῇ ἐπισταμένη χρῆσθαι. (*Symp.* 2.9)¹⁷

I *Oikonomikos* 7 gengives en dialog mellem Ischomachos og hans kone, hvor hun lever op til sit potentiale som en “smuk og god” kvinde, fordi hun udviser interesse og engagement for dét, hun skal i livet - nemlig holde hus.

I *Hellenika* fremstilles den persiske kvinde, Mania, som en dygtig og handlekraftig leder og ambassadør, på lige fod med mænd (3.1.10ff), og hun fungerer undertiden tillige som rådgiver for Pharnabazos. Dette falder ikke ligefrem ind under “kvindens καλοκάγαθία”, og Manias nevø, Meidias, finder det også uværdigt at blive styret af en kvinde. Han dræber hende derfor, hvorpå han forsøger at overtage satrapiet. Meidias

¹³ “Jeg ved godt, at dén udtalelse ikke er særlig nævneværdig, men jeg mener, at det er et beundringsværdigt træk ved ham, at han med døden hængende over sig hverken mistede hovedet eller den humoristiske sans.” (*Hell.* 2.3.56)

¹⁴ “Hvis nogen af de store byer gør noget godt, så husker alle historikerne det. Jeg mener, at selvom én eller anden lille by er lille, og alligevel har udrettet mange og gode ting, så er det så sandelig også værd at fremhæve.” (*Hell.* 7.2.1)

¹⁵ Om kalokagathia-begrebet, cf. Tortzen 1994, p. 4-5.

¹⁶ “καλὸς καγαθός [. . .] var ensbetydende med, at han hørte til det, man kaldet ‘bedre folk’: han var fri, økonomisk uafhængig (og derfor ikke håndværker men jordejer), sportstrænet, med høj moral, god uddannelse, gode maner, politisk indsigt.” Tortzen 1994, p. 4.

¹⁷ “Det pigen gør, er endnu et bevis på, at den kvindelige natur ikke på nogen måde er ringere end mandens, bortset fra dømmekraft og styrke. Hvis nogen af jer har en kone, kan han altså trygt lære hende, hvad han kan have glæde af, at hun ved.” Oversat. Tortzen 1994, p. 28.

får dog intet ud af sit kupforsøg - Pharnabazos nægter ham det ønskede satrapi og lover desuden at hævne Manias død. Historien viser altså, at en kvinde kan regere lige så godt og fornuftigt som en mand. Forbeholdet for historien om Mania er naturligvis, at det foregik i Persien, og dermed nemmere kan forsvares som en undtagelse til kvindens καλοκάγαθία.

Alligevel tyder det således på, at Xenophon forsøgte at vurdere alle mennesker ud fra de naturlige forudsætninger, han mente, de var i besiddelse af, og efter bedste evne forsøgte at basere denne bedømmelse på en iagttagelse af en persons hensigter og gerninger, ikke deres etniske tilhørsforhold eller - i Manias tilfælde - køn.

Hvis *Hellenika* er et paradigmatiske værk, hvad er så formålet med det? Som nævnt ovenfor er vi ikke i tvivl om, at Xenophon tager tråden op, hvor Thukydide slap, eftersom værket indledes med ordene "Ikke så lang tid efter...". Men det betyder også, at forfatteren ikke tydeligt viser sin *hensigt* med værket, modsat sine forgængere i historieskrivning, Herodot og Thukydide, der jo begge har skrevet indledninger til deres værker, hvori de erklærer deres hensigt. Der findes kun ganske få steder i *Hellenika*, hvor Xenophon erklærer sin hensigt. Disse "programerklæringer" viser dog kun forfatterens mening med en mindre passage, og den erstatter altså ikke den generelle indledning, som vi ser den hos Herodot og Thukydide. Men Xenophon har ingen indledning til *Hellenika*, han fortsætter ydmygt med ordene "ikke så lang tid efter", uden at præsentere hverken sig selv eller sit formål.¹⁸

Den manglende indledning med forfatterens hensigtserklæring er også usædvanlig for Xenophon. Han præsenterer som oftest sit formål i begyndelsen af værket, og gerne i første person, fx. i *Agesilaos* (1.1): Οἶδα μὲν ὅτι Ἀγεσιλάου ἀρετῆς τε καὶ δόξης οὐ ῥάδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι, ὅμως δ' ἐγχειρητέον.¹⁹

Mem. (1.1): Σωκράτους δὲ ἄξιον μοι δοκεῖ εἶναι μεμνήσεσθαι [...].²⁰

Poroi (1.1.-2): Ἐγὼ μὲν τοῦτο αἰεὶ ποτε νομίζω, ὅποιοι τινες ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιαύτας καὶ τὰς πολιτείας γίγνεσθαι. [...] ὅπως δὲ γνωσθῆ ὅτι ἀληθὲς τοῦτο λέγω, πρῶτον διηγῆσομαι τὴν φύσιν τῆς Ἀττικῆς.²¹

At Xenophon ikke har skrevet en indledning til *Hellenika* betyder dog ikke, at han ikke har haft en hensigt med værket, for Xenophon havde altid en plan med sine værker, og som nævnt foroven var denne plan altid af didaktisk-pædagogisk natur.

¹⁸ Xenophon udelader dermed et element indenfor historieskrivningen, som tilsyneladende allerede hørte genren til, da han skrev sin historie - og som i hvert fald vandt hævd i den senere historieskrivningstradition. Før Xenophon: Herodot, Thukydide, Hekataios, Antiochos; Efter Xenophon: fx. Polybios, Josephos, Diodor, Livius.

¹⁹ "Jeg ved godt, at det ikke er nemt at skrive noget, der er Agesilaos' kvaliteter som mand og hans omdømme værdigt, men man bør alligevel forsøge."

²⁰ "Jeg mener, at Sokrates er en mindeværdig mand [...]."

²¹ "Jeg har altid ment, at de de [politiske] ledere afspejler forfatningen. [...] For at du kan se, at jeg taler sandt, vil jeg først gennemgå Attikas fysiske beskaffenhed."

Spørgsmålet er, hvilken side af den menneskelige natur, han ønskede at belyse. I *Hellenika* er den røde tråd *magtbegær*. "The search for power is a common feature. [...] It is the fundamental aim to become or return to being 'the greatest'."²² Og: "Der er således den tematiske enhed i værket, at det viser en række forsøg på at tilkæmpe sig og med alle midler bevare magten. Magtmisbrug, korrupsion, bedrag, mistro, demagogi, fejhed og uformåenhed er gennemgående temaer."²³

Jeg er enig med Tuplin og Due i denne iagttagelse - at *Hellenika* overordnet handler om, at magt korrumpere. "Lust for power breeds disaster, whatever the qualities of those who suffer from it."²⁴ Det er den moralske pointe i *Hellenika*, og Xenophon anskueliggør den ved at berette om magtfulde, kompetente mænd, der blændes af magten, og som følge deraf styrtes i fordærv. Jason af Pherai og Euphron af Sikyon (beskrives i hhv. bog 6 og 7) er gode eksempler.

Jason er i vid udstrækning en mand efter Xenophons hoved: Hans mænd er veldisciplinerede på grund af daglig træning, og han er et godt forbillede ved selv at være i fremragende fysisk form; han belønner og straffer efter fortjeneste, og hans soldater ved, at hvis de opfører sig ordentligt, vil de få et ærefuldt liv og aldrig mangle noget (*Hell.* 6.1.6). Men hans ambitioner er upassende: Han ønsker at blive Thessaliens leder, og fremstå som manden, der frigør Hellas fra spartanernes herredømme (*Hell.* 6.1.8-12). Han ønsker at blive en af de ypperste mænd i Hellas, og opnår da også det ønskede styre over Thessalien, men likvideres under de pythiske lege i 370. Xenophon skriver, at Jasons mordere efterfølgende blev æret, hvor de end kom hen i Hellas: ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι ἰσχυρῶς ἔδεισαν οἱ Ἕλληνας αὐτὸν μὴ τύραννος γένοιτο.²⁵ Så Jason straffes for sine upassende ambitioner, til trods for, at alle de rigtige lederkvaliteter er til stede.

Euphrons ambitioner om at blive én af de mægtigste mænd i Hellas er ikke mindre end Jasons, men præsentationen af ham er ret usympatisk: Euphrons vej til magten er belagt med bestikkelse, bedrag, mord og tyveri af gudernes penge (*Hell.* 7.3.12). Alligevel æres han af sine egne; efter mordet på ham bliver hans lig bragt tilbage til Sikyon, og han æres som grundlægger af byen. Xenophon bemærker sardonisk: οὕτως, ὡς ἔοικεν, οἱ πλείστοι ὀρίζονται τοὺς εὐεργέτας ἑαυτῶν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι.²⁶

Det samme gør sig gældende for de magtbegærlige *poleis*, Athen, Sparta og Theben - ingen af dem kan fastholde eller opnå overherredømmet i Hellas. Hvorfor? Fordi de vil magten for magtens skyld. Det samme gør sig gældende for de magtfulde mænd, vi

²² Tuplin 1993, p. 166.

²³ Due 1995, p. 14.

²⁴ Tuplin 1993, p 120f.

²⁵ "Også på den måde blev det klart, at hellenerne var voldsomt bange for, at han skulle blive tyran." (*Hell.* 6.4.32)

²⁶ "Det lader altså til, at de fleste anser deres velyndere for at være gode mænd." (*Hell.* 7.3.12)

møder i *Hellenika*. Nogle er, som Jason, gode ledere, andre er korrupte som Euphron - men fælles for dem er, at de ønsker magt af de - ifølge Xenophon - forkerte årsager. De er ude af stand til at forvalte deres magt med den rette ånd. Man kan diskutere, hvad Xenophons formål med *Hellenika* har været, men ét af dem har ganske sikkert været didaktisk: Se - og lær af eksemplet.

Pro-spartaner eller anti-thebaner?

Den almindelige fordom om thebanere og boiotere var, at de var ukultiverede, ugidelige, sløve og sandsynligvis lidt dumme. Pindar skriver fx: [...] γνῶναι τ' ἐπειτ', ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσιν/λόγοις εἰ φεύγομεν, Βοιωτίαν ἦν.²⁷

Strabon refererer til Pindar og skriver: ὡς δὲ Πίνδαρός φησιν, ἦν ὅτε σύας Βοιωτῶν ἔθνος ἔνεπον.²⁸ Plutarch skriver i *De esu carniū*: τοὺς γὰρ Βοιωτοὺς ἡμᾶς οἱ Ἀττικοὶ καὶ παχεῖς καὶ ἀναισθήτους καὶ ἠλιθίους, μάλιστα διὰ τὰς ἀδηφαγίας προσηγόρευον· "οὗτοι δ' αὖ σῦς..."²⁹

Athenerne havde altså ikke særligt høje tanker om boiotere og thebanere, og ifølge W. Rhys Roberts og B.V. Head udviklede de attiske forfattere nærmest en refleksbetinget despekt for thebanere,³⁰ på samme måde, som vi automatisk antager, at alle svenskere, der kommer til Helsingør, bliver fulde, inden der er gået et par timer.

Xenophon kunne kort sagt vælge frit på hylderne mellem fordomme og knapt så flatterende adjektiver, hvis han ville latterliggøre thebanerne eller tydeliggøre sin afsky for dem. Problemet er bare, at Xenophon ikke benytter sig af den nemmeste måde at smæde thebanerne på - nemlig ved at benytte sig af pejorative substantiver, adjektiver eller verber, der tegner et billede af dem som tykhovedede, smådumme eller storspisende mennesker. Tværtimod skildres de som gode soldater, frygtet for deres effektivitet i kamp, og deres ledere er gode og velkvalificerede. Hvordan kommer Xenophons tydelige antipati overfor thebanerne så til udtryk i *Hellenika*?

Cawkwell præsenterer et muligt svar på dette spørgsmål - nemlig at Xenophon bevidst undlader at nævne thebanerne, hvor som helst og når som helst han kan³¹ - altså et argument *e silentio*. Dette er, som nævnt, ét af de store kritikpunkter af

²⁷ "[...]og derefter, at vide, om vi virkelig er blevet fri for den gamle nedværdigelse: Boiotisk svin." (*Olympiske Ode* VI, 89-90)

²⁸ "Som Pindar siger: Det var dengang de kaldte boioterne for svin." Str. 7.7.1.

²⁹ "Folk i Attika kaldte os boiotere tykhovedede, dumme og tåbelige, mest på grund af vores glubende appetit: 'De er nogen svin.'" (*De esu carniū* I, 995)

³⁰ W. Rhys Roberts/B. V. Head 1974, pp. 5-7.

³¹ Cawkwell 1979, p. 35f.

Hellenika: At Xenophon til tider har udeladt handlinger og personer, som vi bestemt mener burde finde plads på siderne i et historisk værk. Men Xenophon har tydeligvis haft sin egne kriterier for begivenheders vigtighed: "Offensichtlich ist für Xenophon der historischen Wichtigkeit nicht maßgebend; an dessen Stelle ist der Gesichtspunkt der paradigmatischen oder exemplarischen Bedeutung getreten. Unter diesem Aspekt wird die pädagogisch-philosophische Tendenz der *Hellenika* deutlich [...]"³²

Vi skal altså have det didaktiske sigte i baghovedet, når vi fortolker Xenophons udeladelser af thebanere - eller athenere og spartanere, for den sags skyld. Vi må spørge os selv: Udelader Xenophon thebanerne, fordi han virkelig hader dem - eller udelader han dem, fordi han ikke har fundet dem illustrative nok til sit værks formål? Argumentet *e silentio* kan være udmærket, men det er nemt at tage fejl. Derfor er det vigtigere at vende opmærksomheden mod de passager, hvor thebanerne rent faktisk forekommer.

Jeg registrerede under min læsning af *Hellenika* alle de passager, der omtaler thebanere og boiotere, og det beløb sig i alt til henholdsvis 225 og 50 passager. Jeg udarbejdede så på grundlag af min registrering to komplette kataloger, én for Theben/thebanere (appendix A), og én for Boiotien/boiotere (appendix B). Som det fremgår af tallene, nævner Xenophon thebanerne langt flere gange end boioterne. Dette skyldes, at Theben stort set var Boiotien på det tidspunkt, som Xenophon beskriver.³³ Og da det som nævnt ikke er muligt at finde nogen adjektiver, substantiver eller verber ved nogen af de ialt 275 passager med thebanere og boiotere, der tegner et negativt billede af dem, må man i stedet forsøge at vurdere passagen ud fra Xenophons moralske og politiske principper, som de manifesterer sig i hans øvrige værker. Det er naturligvis en metode, der strengt taget ikke forholder sig til de konkrete tekststeder i det værk, der behandles, og man kan heller ikke vide sig sikker på, om man har forstået Xenophons holdning rigtigt; men det er trods alt langt mere sikkert end at tolke ud fra hans udeladelser.

Det er værd at bemærke, at man i hele Xenophons forfatterskab generelt skal finde sym- og antipatier *mellem* linierne, hvis han ikke lægger aktørerne i sin beretning ord i munden - og dette gør sig også gældende for *Hellenika*. Han uddeler typisk ris og ros ved at fortælle en anekdote, hvorved en persons natur står klart frem i lyset af hans handling, eller skriver direkte "jeg synes at...". Eksempelvis i sjette bog af *Hellenika*, hvor Xenophon taler direkte til læseren: ἐγὼ μὲν δὴ ταύτην τὴν στρατηγίαν τῶν

³² Nickel 1979, p. 51f.

³³ Warner oversætter fx. Boiotien til "Theben", *Hell.* 5.2.15. Cf. Hansen 1995, p. 25, n. 14 og p. 26.

Ἰφικράτους οὐχ ἥκιστα ἐπαινῶ [...] μεγαλοφρονούντος ἐφ' ἑαυτῷ τοῦτό μοι δοκεῖ ἀνδρὸς εἶναι.³⁴

Xenophon tilkendegiver altså sin billigelse eller misbilligelse i forbindelse med vurderinger af hændelser eller gerninger, og billedet af Theben tegnes efter samme principper. Man skal være opmærksom på, at Xenophons skildring af thebanerne ikke er præget af forudfattede meninger, men af misbilligelse af de eventuelle *konkrete* handlinger, som igen er vurderet ud fra Xenophons eget "æreskodeks". Vi bør altså se på Xenophons skildring af thebanernes motiver og handlinger for at kunne bedømme, om Cawkwell har ret i sin formodning.

"In den *Hellenika* zeigt Xenophon im allgemeinen eine spartafreundliche Haltung. Er läßt möglichst keine Gelegenheit aus, seiner Bewunderung für Sparta Ausdruck zu geben."³⁵ Nickels udsagn repræsenterer en meget almindelig opfattelse af Xenophons holdning til spartanerne. Nickel modificerer dog sit udsagn andetsteds: "Allmählich aber gewann er eine kritischere Haltung gegenüber Sparta; obwohl er Agesilaos weiterhin bewunderte [...] Er fügte außerdem den *Hellenika* ein nicht mehr ganz so spartafreundliches Kapitel (V4) hinzu."³⁶

Opfattelsen af, at Xenophon er udpræget lakonofil er altså ikke helt skudsikker. Læser man *Hellenika* grundigt, vil man finde adskillige eksempler på kritik og misbilligelse af spartanernes handlinger, fx 5.4, som ganske rigtigt er et ikke "ganz so spartanerfreundliches Kapitel". Det handler om thebanernes "løsrielse" eller befrielse, og kapitlet er en utvetydig kritik af Sparta. Xenophon indleder kapitlet med at anføre: πολλὰ μὲν οὖν ἂν τις ἔχοι καὶ ἄλλα λέγειν καὶ Ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικά, ὡς θεοὶ οὔτε τῶν ἀσεβοῦντων οὔτε τῶν ἀνόσια ποιούντων ἀμελοῦσι.³⁷ Her er ikke engang guderne med Sparta, og langt mindre vel den fromme Xenophon.

Tuplin påviser også gang på gang, at Xenophons behandling af spartanerne ikke er lutter ros: Man finder fx intet formildende i skildringerne om spartanernes rolle i de Tredives tyranni (*Hell.* 2.3.25), thebanernes tale til athenerne (*Hell.* 3.5.8-15) eller spartanernes magtetablering (*Hell.* 5.3.27), og især Kinadon-affæren (*Hell.* 3.3.4-11) tiltrækker sig opmærksomhed som en lidet flatterende skildring af Sparta.³⁸ Selv Agesilaos' pedestal vakler i *Hellenika*: Han udviser en næsten upassende arrogance³⁹

³⁴ "Ikke mindst må jeg rose Iphikrates' (athener) hærførelse [...]. Jeg mener, at dette viser storsind hos manden." (*Hell.* 6.2.39)

³⁵ Nickel 1979, p. 27.

³⁶ Nickel 1979, p. 7f.

³⁷ "Man kunne give mange eksempler både fra hellenernes og barbarernes historie på, at guder ikke lader ugudelige folk, eller folk, der gør sig skyldige i helligbrøde, slippe ustraffet." (*Hell.* 5.4.1)

³⁸ Cf. Tuplin 1993: *Hell.* 2.3.25 (spartanernes rolle i de Tredives tyranni) pp. 44ff; *Hell.* 3.5.8-15 (thebanernes tale til athenerne) p. 64; *Hell.* 5.3.27 (spartanernes magtetablering) p. 101; *Hell.* 3.3.1-11 (Kinadon-affæren) p. 128. For yderligere behandling af Xenophons kritik af Sparta cf. Tuplin 1993, pp. 46, 54, 60, 62, 87, 92, 93, 94, 96.

³⁹ *Hell.* 3.4.9, cf. Tuplin 1993, p. 57.

og togtet i Asien fremstilles som en ekspedition, der er foretaget for egen vindings skyld - især fordi han er så uvillig til at drage tilbage til Sparta for at yde hjælp, da de kalder ham tilbage:⁴⁰ ὁ δὲ Ἀγεσίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς ἤνεγκεν, ἐνθυμούμενος καὶ οἴων τιμῶν καὶ οἴων ἐλπίδων ἀπεστερεῖτο [...].⁴¹ Det grænser til det upassende i Xenophons moral-univers, og vi finder også vage skildringer af Agesilaos' succesrige togter,⁴² men ikke desto mindre fremstilles han stadig som manden bag de spartanske triumfer.

Xenophon drager i *Hell.* 5.3.7 spartaneren Teleutias frem som eksempel på, hvad man *ikke* bør gøre og træder frem som sit "opdragende jeg" og revser ham,⁴³ skønt Teleutias andetsteds roses (*Hell* 5.1.4) for sit mandsmod og sin gode hærledelse. Man kan måske indvende, at den kritiske behandling af spartanerne er udsprunget af skuffelse over, at de ikke lever op til deres potentiale, for det er vanskeligt at anfægte det faktum, at spartanerne fyldte meget i Xenophons bevidsthed, og dermed også størstedelen af *Hellenikas* sider. Men at kritikken af dem er der, er ubestrideligt.

Tilbage står påstanden om, at Xenophon er anti-thebansk, og at denne modvilje kommer til udtryk i *Hellenika*. Især Xenophons skildring af boiotarchen Epameinondas har voldt problemer for agitatorer for denne holdning: "The ordinary interpretation of Epaminondas is that, as the representative of the Theban ascendancy, he offends against Xenophon's partiality to Sparta, so that Xenophon is reluctant to show him in a commendable light."⁴⁴ Denne opfattelse opstår muligvis, fordi Epameinondas gør sin entré meget sent i *Hellenika* (7.1.41), og man kan fristes til at tro, at Xenophon har undladt at nævne Epameinondas og hans meritter så længe som muligt af lutter modvilje mod thebanere.

Det er muligt, at Xenophon har undladt at nævne Epameinondas' tilstedeværelse, eller hvilken rolle, han har spillet for thebanerne af modvilje mod at anerkende Epameinondas' dygtighed, men det kan vi ikke vide noget om. Det er jo ikke usædvanligt, at Xenophon udelader personer og episoder i sin beretning, som vi mener hører hjemme i den gode og objektive historieskrivning. Han har fx udeladt at nævne dannelsen af det andet athenske søforbund i 378 f. Kr., eller synoikismerne i Messenien (mellem 370 f. Kr. og 362 f. Kr.) og grundlæggelsen af Megalopolis (369 f.

⁴⁰ *Hell.* 4.1.1-2.8. Cf. Tuplin 1993, pp. 59f., 89.

⁴¹ "Da Agesilaos hørte det, blev han ærgelig, fordi han tænkte på, hvilken ære og hvilke chancer, han blev frataget [...]" (*Hell.* 4.2.3)

⁴² Cf. Tuplin 1993, p. 57.

⁴³ ἐκ μέντοι γε τῶν τοιούτων παθῶν [ὡς] ἐγὼ φημι ἀνθρώπους παιδεύεσθαι μάλιστα μὲν οὖν (ὡς) οὐδ' οἰκέτας χρῆ ὀργῇ κολάζειν· πολλάκις γὰρ καὶ δεσπότηι ὀργιζόμενοι μείζω κακὰ ἔπαθον ἢ ἐποίησαν· ("Jeg mener, at folk efter hændelser som disse i allerhøjeste grad lærer, at man ikke bør straffe nogen, end ikke en slave, i vrede. For mange gange lider herskere mere ondt, end de selv har påført [andre]." (*Hell.* 5.3.7))

⁴⁴ Henry 1967, p. 200.

Kr., en grundlæggelse, hvor Epameinondas for øvrigt også spillede en stor rolle⁴⁵), som for os at se er vigtige begivenheder, der nok kunne fortjene at blive nævnt. Han sorterer i sit materiale efter kriterier, som vi ikke har nogen mulighed for at kende. Vi skal kort sagt være varsomme med at konkludere noget på grundlag af Xenophons eventuelle udeladelser af personer og begivenheder, fordi de efter vores mening er betydningsfulde for den periode, han beskriver.

Man kan dog ikke med den bedste vilje påstå, at Xenophon holder sin ros overfor Epameinondas tilbage, da han først har præsenteret ham: εὐτυχῆ μὲν οὖν οὐκ ἂν ἔγωγε φήσαιμι τὴν στρατηγίαν αὐτῷ γενέσθαι· ὅσα μὲντοι προνοίας ἔργα καὶ τόλμης ἐστίν, οὐδέν μοι δοκεῖ ἀνὴρ ἐλλιπεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ ἔγωγε ἐπαῖνω [...]⁴⁶

Epameinondas havde forstået at "opdrage" sine mænd til udholdende soldater, der ikke skyede nogen strabadser, men lydigt gjorde, hvad de blev befalet - noget, Xenophon måtte beundre hos en anden mand, thebaner eller ej: ταῦτά μοι δοκεῖ θαυμαστότερα εἶναι.⁴⁷

Tilhængere af opfattelsen af Xenophon som anti-thebaner vil måske indvende, at i netop denne passage (*Hell.* 7.5.19-20) kritiseres Epameinondas også for alt for egennyttige motiver, men så har man glemt, at Xenophon jo kritiserer så mange andre for egennyttige motiver (fx Jason og Euphron, som tidligere behandlet). For det første kritiseres Epameinondas ikke, fordi han er thebaner, og for det andet kan Xenophons respekt for den dygtige militærmand ikke bestrides. Dette sættes yderlige i relief at, at Xenophon direkte skriver "jeg mener", og at han fremhæver, at han ikke vil overse en mand af Epameinondas' støbning. Flottere anbefaling kan man næppe få af Xenophon.

Henry skriver: "In fact, the section - τὰ Ἐπαμεινωνδικά it could almost be called - in which the exploits of the Theban general are described (vii.5.6-end) is less a narrative written for the sake of the events themselves than a disquisition of the resourcefulness of Epaminondas in his final campaign [...]. Attention throughout is fixed on Epameinondas: great significance is attached to his every act, however inconspicuous; his failures are turned off as successes; and even his great moral fault of aspiring to the domination of Greece is extenuated in such a way as to cast doubt on the sincerity of Xenophon's most fundamental convictions on that subject."⁴⁸

Det tyder altså på, at Xenophon har fundet en "thebansk Agesilaos", skønt skildringen af Epameinondas ikke er så omfattende som skildringen af Agesilaos er.

⁴⁵ Cf. Paus. 14.5.

⁴⁶ "Jeg vil ikke sige, at hans hærførerskab var præget af held; for når det kommer til planlægning og dristighed mener jeg ikke, man kan ignorere manden. Først vil jeg rose [...]." (*Hell.* 7.5.8)

⁴⁷ "Det mener jeg er ret beundringsværdigt." (*Hell.* 7.5.19)

⁴⁸ Henry 1967, p. 201

Netop kvantitetsforskellen i skildringerne af henholdsvis thebanerne og spartanerne er ét af de vægtigste argumenter for, at Xenophon udviser særlig modvilje overfor thebanerne i *Hellenika*. Cawkwell er én af talsmændene for dette synspunkt. Han påpeger, at der kun er nævnt tretten thebanske mænd ved navn i hele *Hellenika*, og fremhæver især den ringe eksponering af Pelopidas, som Plutarch ellers vier en hel bog til sine *Vitae*.⁴⁹ Cawkwell opfatter, som tidligere nævnt, generelt Xenophons udeladelser af thebanerne som talende - altså et argument *e silentio*. Ifølge Cawkwell ønsker Xenophon ikke at anerkende “lesser Theban heroes of the age”,⁵⁰ hvis gerninger, vi kender til fra andre kilder. Jeg mener, at spørgsmålet nok snarere er, om Xenophon mente, at de bedrifter, som disse “lesser Theban heroes of the age” har bedrevet, var gode nok som eksempler til at tydeliggøre den hensigt, han har med værket? Argumentet *e silentio* kan være udmærket, men man skal udvise en vis forsigtighed med at uddrage så stærke konklusioner af det, som Cawkwell gør. I stedet for at koncentrere sig om, hvad der *ikke* står om thebanerne, bør man se nærmere på, hvad Xenophon rent faktisk har skrevet.

Hvordan skildrer Xenophon så thebanerne? Som før nævnt registrerede jeg 225 passager, hvori thebanere eller Theben bliver omtalt. Jeg har forsøgt at anskueliggøre Xenophons fremstilling af thebanerne ved at lave et skema, baseret på appendix A. Tallene, der optræder i skemaet er altså *min* nummerering. Tallene er en henvisning til en passage i teksten, hvor Θηβα- optræder, som jeg har suppleret med et referat - altså ikke en oversættelse, men en parafrase - til tekststedet i *Hellenika*. Til kontrol af den græske tekst er det altså nødvendigt at finde teksthensvisningen til passagen i appendixet.

Fordelingen af forekomsterne af passager, hvor thebanere bliver nævnt i *Hellenika*, er som følger:

1.	bog: # 1	= 1
2.	bog: # 2-4	= 3
3.	bog: # 5-21	= 17
4.	bog: # 22-32	= 11
5.	bog: # 33-97	= 65
6.	bog: # 98-158	= 61
7.	bog: # 159-225	= 67

⁴⁹ Cawkwell 1977, p. 35f.

⁵⁰ Cawkwell 1977, p. 36.

Jeg har inddelt passagerne tematisk, og under hvert tema har jeg vurderet, om beskrivelsen af thebanerne i den pågældende situation er neutralt eller negativt ladet. Den bedste metode til at vurdere værdiladetheden af en passage, hvor der er forekomster af Theben/thebanere er naturligvis at lede efter negativt ladede adjektiver, substantiver eller verber, der knytter sig til passagen, som fx: κακός, δειλία, πλεονεξία, ἐπιβουλεύω, osv.

Metoden har dog vist sig at være stort set ubrugelig i Xenophons tilfælde. Hvis han ikke bryder sig om thebanerne, kommer det som nævnt ikke til udtryk ved at fremstille dem stereotypt som dumme, sløve eller sultne. Han bruger heller ikke negativt ladede verber, adjektiver eller substantiver til beskrivelser af thebanere/Theben - og dette vanskeliggør naturligvis bedømmelsen af Xenophons indstilling til thebanerne. Men Xenophon er generelt meget neutral i sit ordvalg, og skal man vurdere om en forekomst er neutral eller negativ, er man som oftest nødt til at vurdere ud fra hans moralske og politiske principper, som de kommer til udtryk i hans øvrige værker. Det er naturligvis en metode, der strengt taget ikke forholder sig til de konkrete tekststeder i det værk, der behandles, og man kan heller ikke vide sig sikker på, at man har forstået Xenophons holdning - men det kan man på den anden side heller ikke, hvis man analyserer de ting, der ikke står skrevet.

Skemaerne er selvfølgelig meget unuancerede, og den tematiske inddeling kan til tider forekomme lidt flydende; men inddelingen danner et udmærket overblik over Xenophons skildringer af thebanerne. Ud af 225 passager, hvor thebanere/Theben omtales ved navns nævnelse er der efter mit skøn kun 12 konkrete forekomster af thebanere med decideret negative konnotationer; og heraf er de 7 endda diskutabile.

Ud af disse 12 er der altså kun 5 forekomster, hvor jeg på ingen måde er i tvivl om, at Xenophon har skildret Theben eller thebanerne negativt, eller hvor en vis portion misbilligelse i hvert fald skinner tydeligt igennem. Jeg har markeret de tekststeder, jeg er i tvivl om med *.

Tema 1 - I kamp/På togt: Referencer til krigsrelaterede situationer. Regulære kampe/togter, men også retræter, kampopstillinger, opstilling af lejr og rejsning af trofæer.

I kamp/På togt (Aktive)		I alt:
1.		
Neutral skildring	9, 15, 16, 17, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 48, 66, 70, 71, 72, 74, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 97, 117, 124, 126, 127, 128, 144, 145, 147, 160, 161, 164, 165, 166, 192, 193, 194, 225	= 41
Negativ skildring	55*, 68, 87	= 3

Eksempler:

Neutral: # 15 - thebanerne hører, at Lysander angriber og hoplitterne og rytterne kommer til undsætning.⁵¹

Ingen negativt ladede ord, ingen moralsk stillingtagen/fordømmelse.

Negativ*: # 55 - thebanerne slår plataiernes børn ihjel.⁵²

Her finder vi ingen decideret negativt ladede ord. Jeg har dog svært ved at forestille mig, at Xenophon anser drab af børn for ærefuldt.

Negativ: # 68 - berusede, thebanske ryttere angriber Agesilaos' mænd.⁵³

Ingen negativt ladede ord, men der kan ikke herske tvivl om, at den disciplinerede militærmand, som Xenophon er, ikke kan goutere drukkenskab i felten og udisciplineret opførsel som følge deraf. Jeg er overbevist om, at det er en negativ skildring af thebanerne.

Negativ: # 87 - Thebanerne rejser et trofæ, skønt de ikke har slået nogen ihjel, men kun jaget de indtrængende på flugt.⁵⁴

Ingen negativt ladede ord; men er man en ordentlig soldat ved man, at man ikke rejser et sejrstrofæ, når man ikke *rigtigt* har sejret.

⁵¹ ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Θεβαῖοι, δρόμῳ ἐβοήθουν οἷ τε ὀπλίται καὶ οἱ ἰππεῖς. ("Da thebanerne hørte dette [at Lysander angreb], kom både hoplitterne og rytterne stormende til undsætning.")

⁵² οἱ μὲντοι Θεβαῖοι καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἀποθανόντων, ὅσοις ἦσαν, λαβόντες ἀπέσφαξαν. ("Thebanerne samlede også de dræbtes børn og henrettede dem.")

⁵³ οἱ μὲντοι τῶν Θεβαίων ἰππεῖς ἐφύκεσαν ὑποπεπωκόσι που ἐν μεσημβρίᾳ. ("De thebanske ryttere virkede som om de var blevet fulde midt på dagen.")

⁵⁴ καὶ ἀπέθανε μὲν οὐδεις αὐτῶν· ὅμως δὲ οἱ Θεβαῖοι τροπαῖόν [τε] ἐσήσαντο, ὅτι ἀπεχώρησαν οἱ ἀναβάντες. ("Ingen af dem [skiriterne] blev dræbt. Alligevel rejste thebanerne et sejrstrofæ, fordi de, som var kravlet op på højen, var blevet drevet ned derfra igen.")

Tema 2 - “Modtagere”: Referencer til situationer, hvor thebanerne er “modtagende” (πάσχωσιν), dvs. de enten bliver påført noget og derfor ikke spiller nogen aktiv rolle i begivenhedernes gang eller bliver nævnt i forbindelse med andres overvejelser.

2.	“Modtagere” (Passive)	I alt:
Neutral skildring	6, 10, 14, 22, 23, 31, 35, 37, 38, 40, 49, 50, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 69, 75, 77, 79, 80, 93, 93, 99, 102, 103, 111, 113, 114, 116, 132, 133, 135, 137, 139, 143, 148, 150, 157, 163, 170, 173, 175, 179, 182, 184, 186, 191, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 206, 207, 211, 212, 213, 214, 215, 220, 222, 224	= 73
Negativ skildring	101*, 221	= 2

Eksempler:

Neutral: # 10 - Spartanerne er glade for at have en undskyldning for at drage i krig mod thebanerne.⁵⁵

Ingen negativt ladede ord, ingen moralsk stillingtagen/fordømmelse.

Negativ*: # 101 - Athenerne bemærker, at thebanernes styrke vokser, selvom de ikke bidrager med noget til flåden.⁵⁶

Ingen negativt ladede ord, men muligvis en moralsk fordømmelse: Thebanerne lever ikke op til deres forpligtelser.

Negativ: # 221 - Eleerne og achaierne mener, at thebanerne ønsker at gøre Peloponnes så svagt, at de nemt kan undertvinge det.⁵⁷

καταδουλεύω er et negativt ladet ord. Vi ved desuden, at Xenophon ser med misbilligelse på magtambitioner, det vil sige, at denne forekomst må være negativt ladet, både set fra et tekstkritisk synspunkt og fra “xenophontiske principper”.

Tema 3 - “Planlæggende og udøvende”: Overvejelser, rådslagninger, beslutninger, og aktivt, udøvende handlinger, vurderinger af de situationer, de befinder sig i, og sindsstemninger.

⁵⁵ οἱ μέντοι Λακεδαιμόνιοι ἄσμενοι ἔλαβον πρόφασιν στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Θηβαίους [...]. (“Spartanerne greb med kyshånd undskyldningen for at drage i krig mod thebanerne.”)

⁵⁶ οἱ δ’ Ἀθηναῖοι, αὐξανομένους μὲν ὀρώντες διὰ σφᾶς τοὺς Θηβαίους, χρήματά τε οὐ συμβαλλομένους εἰς τὸ ναυτικόν [...]. (“Athenerne bemærkede, at thebanernes styrke voksede pga. deres [athenernes] hjælp, og dog bidrog de ikke med penge til opretholdelse af flåden [...].”)

⁵⁷ [...] ὅτι οἱ Θηβαῖοι δῆλοι εἶεν βουλόμενοι ὡς ἀσθενεστάτην τὴν Πελοπόννησον εἶναι, ὅπως ὡς ῥᾶστα αὐτὴν καταδουλώσαιτο. (“[...] det var klart, at thebanerne ønskede at gøre Peloponnes så svagt som muligt, sådan at de nemt kunne undertvinge det.”)

3.	“Planlæggende og udøvende” (Aktive)	I alt:
Neutral skildring	2, 7, 8, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 32, 33, 34, 36, 47, 52, 53, 62, 78, 82, 90, 92, 95, 98, 100, 108, 109, 110, 112, 121, 122, 123, 129, 130, 131, 136, 138, 140, 141, 142, 146, 156, 158, 159, 162, 167, 174, 176, 178, 180, 181, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 201, 205, 208, 209, 210, 216, 217, 218, 219, 223	= 66
Negativ skildring	172*, 177	= 2

Eksempler:

Neutral: # 13 - Thebanerne forbereder sig til kamp mod Sparta.⁵⁸

Ingen neutralt ladede ord, ingen moralsk stillingtagen/fordømmelse.

Negativ*: # 172 - Thebanerne er misundelige på arkaderne, fordi deres krigsaktioner går godt.⁵⁹

- ὑποφθόνως er højst sandsynligt et negativt ladet ord i Xenophons moralkodeks. Det virker negativt.

Negativ: # 177 - Thebanerne pønser stadig på at få herredømmet over Hellas.⁶⁰

- Der findes ingen negativt ladede ord i egentlig forstand, men ἡγεμονία bærer præg af at være et “fy-ord” i *Hellenika*. Tager man det overordnede tema i *Hellenika* op, nemlig at ambitioner om imperiemagt er af det onde, må denne periode ubetinget være negativ.

Tema 4 - Direkte tale: Refererer til situationer, hvor thebanerne/Theben bliver nævnt i taler.

4.	“Direkte tale” (Passive)	I alt:
Neutral skildring	1, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 104, 105, 106, 107, 118, 119, 120, 153, 154, 200	= 17
Negativ skildring	149*, 151*, 152*, 155*, 171	= 5

⁵⁸ οἱ μὲν δὴ Θηβαῖοι ἀπελθόντες παρεσκευάζοντο ὡς ἀμυνόμενοι. (“Da thebanerne var draget væk, forberedte de sig på deres forsvar.”)

⁵⁹ οἱ μὲν δὴ Θηβαῖοι διὰ ταῦτα ὑποφθόνως καὶ οὐκέτι φιλικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ἀρκάδας. (“Thebanerne var misundelige over dette [arkadernes krigsheld] og var ikke venlige over for arkaderne mere.”)

⁶⁰ Συνεχῶς δὲ βουλευόμενοι Θηβαῖοι ὅπως ἂν τὴν ἡγεμονίαν λάβοιεν τῆς Ἑλλάδος [...]. (“Thebanerne, som konstant pønsede på, hvordan de kunne tage overherredømmet i Hellas, [...].”)

Eksempler:

Neutral: # 1 - Euryptolemos fra Athen: "Thebanerne er vore fjender."⁶¹

πόλεμος er ganske vist et negativt ord, men der ligger ingen moralsk stillingtagen eller decideret fordømmelse i det.

Negativ*: # 149 - En spartaner holder tale for athenerne: De håber, at thebanerne bliver nødt til at betalte tiende.⁶²

Ingen negativt ladede ord, men muligvis indirekte moralsk fordømmelse.

Negativ*: # 151 - Kleiteles taler: Vi har ikke brudt fredstraktaten; alligevel hærger thebanerne vores land.⁶³

Ingen negativt ladede ord, men det er muligt, at Xenophon gennem Kleiteles kritiserer thebanernes handling - de har brudt deres løfte, noget man ikke bør gøre.

Negativ*: # 152 - Phleiasieren Prokles taler: Det er klart, at Athen vil være vil være det første mål for thebanerne, når de har skaffet sig af med spartanerne.⁶⁴

Ingen negativt ladede ord, men højst sandsynligt en moralsk fordømmelse i thebanernes magtbegær.

Negativ*: # 155 - Prokles: Jeg så, at spartanerne ikke blev overtalt af thebanerne til at gøre jer til trælle.⁶⁵

ἐξανδραποδίσασθαι kan være et negativt ladet ord. Desuden kommer thebanerne til at fremstå som bedrageriske.

Negativ: # 171 - Lykomedes: Måske bliver thebanerne de nye spartanere.⁶⁶

⁶¹ [...] εἶτα δ' Οἰνόην προδιδόντι Θηβαίοις πολεμίοις οὖσιν [...]. ("[...] og derpå forrødte Oinoe til thebanerne, som er vores fjender [...].")

⁶² Ἐὰν δὲ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες, ὁμονοήσωμεν, νῦν ἐλπίς τὸ πάλαι λεγόμενον δεκατευθῆναι Θηβαίους. ("Hvis I, mine herrer, og vi kunne blive enige, er det nu håb om, at thebanerne bliver tvunget til at betale tiende, som den gamle talemåde siger.") Warner oversætter: "If you and we, my friends, would agree together, there is a very good prospect that, as the saying goes, we could make mincemeat of the Thebans." *A History of My Times*, p. 346. Passagen er en reference til et tekststed hos Herodot: τὸ δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε, ὅσοι τῶ Περσῆ ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἕλληνας ἑόντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σγι εὖ τῶν πραγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῶ ἐν Δελφοῖσι θεῶ. Hdt. 7. 132. ("Imod de her nævnte stammer aflagde de hellenere, der optog kampen mod perserne den ed, at, hvis kampen faldt heldigt ud for dem, ville de pålægge alle, som, skønt hellenere, havde overgivet sig til perserne uden at være tvunget dertil, en bod til guden i Delfi. Det var den ed, hellenere svor.") Oversæt. T. Hastrup og L. Hjortsø, Herodots historie, Kbh. 1979.)

⁶³ ἀλλ' ὅμως οἱ Θηβαῖοι εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἐλθόντες καὶ δένδρα ἐκκεκόφασιν καὶ οἰκίας κατακεκαύκασιν καὶ χρήματα καὶ πρόβατα διηπάκασιν. ("Alligevel har thebanerne invaderet vores land, fældet træer, nedbrændt huse og plyndret ejendomme og kvæg.")

⁶⁴ Ὅτι μὲν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐκποδῶν γένοιτο Λακεδαιμόνιοι, ἐπὶ πρώτους ἂν ὑμᾶς στρατεύσαιεν οἱ Θηβαῖοι, πᾶσιν οἶμαι τοῦτο δῆλον εἶναι. ("Men, mine herrer athenere, hvis spartanerne blev skaffet af vejen, så ville thebanerne være de første til at føre krig mod os, det tror jeg er klart for os alle.")

⁶⁵ Ὅρῳ δὲ καὶ Θηβαίους, οἱ τότε οὐκ ἔπεισαν Λακεδαιμόνιους ἐξανδραποδίσασθαι ὑμᾶς, νῦν δεομένους ὑμῶν [μὴ] περιδεῖν ἀπολομένους τοὺς σώσαντας ὑμᾶς. ("Jeg ser også, at thebanerne, som dengang ikke fik over at undertvinge os, nu beder os om at se igennem fingre med, at de der reddede os, bliver dræbt")

⁶⁶ ὡς πρότερόν τε Λακεδαιμόνιοις ἀκολουθοῦντες ἐκείνους ηὔξισατε, νῦν δὲ ἂν Θηβαίους εἰκῆ ἀκολουθῆτε καὶ μὴ κατὰ μέρος ἠγεῖσθαι ἀξιῶτε, ἴσως τάχα τούτους ἄλλους Λακεδαιμόνιους εὐρήσετε. ("Tidligere adlød I spartanerne og hjalp dem til storhed, og hvis I nu hovedløst følger thebanerne og ikke mener, at lederskabet skal deles, så opdager I måske hurtigt at de [thebanerne] er de nye spartanere.")

Ingen negativt ladede ord, men en indirekte kritik af thebanerne. Thebanerne fremstilles dog som meget lidt ønskværdige ledere - og taleren udtrykker frygt for, at thebanerne skal blive lige så slemme, som spartanerne var i deres magtperiode.⁶⁷

Tema 5 - Neutral: Visse passager er, uanset, om man benytter sig af metoden med at lede efter værdiladede ord eller vurderer efter “xenophontiske principper”, fuldkommen neutrale.

5.	“Neutral” (Aktiv/Passiv)	I
		alt:
Neutral skildring	3, 4, 5, 41, 51, 73, 76, 89, 91, 96, 115, 125, 134, 168, 169, 195	= 16

Eksempler:

Neutral:

3 - Theben og Megara er fyldt med flygtninge pga de 30.⁶⁸

91 - Agesilaos er sengeliggende, fordi han har sprængt en blodåre på tilbagetoget fra Theben.⁶⁹

113: Spartanernes folkeforsamling beslutter, at Kleombrotos ikke skal opløse sin hær (hvad han ellers skulle i overensstemmelse med traktaten), men rykke ud mod thebanerne, hvis de ikke frigiver deres byer.⁷⁰

Som det fremgår af eksemplerne er passagerne fuldkommen neutrale, og er nærmest bare oplysninger, enten om Theben, eller episoder, der principielt intet har med Xenophons holdning til Theben eller thebanerne at gøre.

Der findes imidlertid passager, der er neutrale, når de bliver taget ud af kontekst, fx # 6-9 (*Hell.* 3.5.1-4): Rhodieren Timokrates tager til Hellas for at købe sig garantier. Han betaler bl.a mænd fra Theben, Korinth og Argos. De, der har modtaget pengene, iværksætter dét, de er blevet betalt for: Nemlig at bagvaske spartanerne og provokere dem til angreb, så man kan gå i krig mod dem (thebanernes togt til Phokis resultatet af

⁶⁷ I Thebens forsøg på at opnå magten griber de til samme metode, som spartanerne i deres magtperiode gjorde: De henvender sig til perserkongen om hjælp (*Hell.* 7.1.33).

⁶⁸ φευγόντων δὲ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐντεῦθεν πολλοὺς ἄγοντες ἐνέπλησαν καὶ τὰ Μέγαρα καὶ τὰς Θήβας τῶν ὑποχωρούντων. (“Mange af dem, der var flygtet til Piræus blev også fordrevet derfra; og Megara og Theben var fulde af flygtninge.”)

⁶⁹ ὅτε γὰρ ἀπῆγε τὸ στράτευμα ἐκ τῶν Θηβῶν, ἐν τοῖς Μεγάροις ἀναβαίνοντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἀφροδισίου εἰς τὸ ἀρχαῖον ῥήγνυται ὅποια δὴ φλέξ, καὶ ἐρρῦν τὸ ἐκ τοῦ σώματος αἷμα εἰς τὸ ὑγιὲς σκέλος. (“I Megara på vej hjem fra Theben med hæren sprængte han nemlig en blodåre, mens han var på vej fra Aphrodite-templet til embedsområdet. Blodet fra resten af kroppen var så flydt ned i det raske ben.”)

⁷⁰ ἐπέστειλαν δὲ τῷ Κλεομβρότῳ μὴ διαλύειν τὸ στράτευμα, ἀλλ’ εὐθὺς ἄγειν ἐπὶ τοὺς Θηβαίους, εἰ μὴ αὐτόνομους ἀφίειεν τὰς πόλεις. (“De sendte besked til Kleombrotos om ikke at opløse hæren, men i stedet føre den mod thebanerne, medmindre de indvilligede i at lade byerne have selvbestemmelse.”)

denne provokation. Thebanerne bliver nævnt ved navn fire gange i denne passage, og hver for sig er de, som nævnt, neutrale, men hvis man læser disse fire “forekomster” som en sammenhængende passage - hvilket er logisk og giver mening, set fra et narrativt synspunkt - bliver billedet pludselig et andet. Her dukker også det negativt ladede verbum διαβάλλω op (3.5.2), og skønt Xenophon skriver, at kun de, der modtog pengene fra Timokrates, bagvaskede spartanerne (dvs. kun de mænd fra de tre byer, der nævnes i teksten), giver passagen et negativt indtryk af Theben og thebanerne: Ved at nævne de tre herrer, Theben og verbet διαβάλλω så tæt på hinanden, skaber Xenophon *nolens volens* en negativ stemning ved ren afsmitning.

Som det fremgår er det ofte nemt at manipulere med meningen, når man piller perioder ud af en tekstsammenhæng. Derfor er det også nødvendigt at se på de - ellers neutrale - passager, som hører sammen i en narrativt logisk sammenhæng. Jeg har derfor også lavet et skema for de “sammenhængende forekomster”, og som det fremgår bliver indtrykket pludselig anderledes: Passager, som jeg har angivet som neutrale i de tematiske skemaer 1-5, optræder pludselig her som negative. Tvivlstilfælde er igen for en sikkerheds skyld placeret under “negativ” og markeret med stjerne (x-y)*.

	Længere passager	I
		alt:
Neutral skildring	(24-30), (57-62), (63-68), (69-74), (104-107), (108-112), (123-128), (159-169), (204-210)	= 9
Negativ skildring 71	(6-9)*, (50-54)*, (81-87), (151-155), (177-186)	= 5

Eksempler:

Neutral: (24-30) - Slaget ved Koroneia i 394, som Agesilaos vinder.

Der er ingen negativt ladede ord, ingen moralsk stillingtagen. Det eneste indtryk, man får af thebanerne her, er deres hærs størrelse og effektivitet.

Neutral: (57-62) - Kleombrotos’ togt mod Theben efter kuppet/frigørelsen i vinteren 379.

Thebanerne har principielt intet med skildringen at gøre, andet end at togtet er rettet mod dem.

⁷¹ Den længere passage (6-9) er gennemgået på p. 18; de længere passager (151-155) og (177-186) er gennemgået under eksemplerne ved de tematiske skemaer.

Negativ*: (50-54) - Omhandler thebanernes generobring af magten i Theben i vinteren 379-8. Ingen deciderede negative ord, men det *kunne* være en negativ skildring af thebanerne. Kapitlet er desuden karakteristisk for Xenophons måde at lade sin mening komme til udtryk på. Tuplin påpeger, at Xenophons skildring af denne episode er en variation af den "traditionelle" beretning,⁷² som også findes hos Plutarch, Diodor og Nepos. Han mener desuden, at der her kan ses kritik af den thebanske befolkning, og muligvis også af "befrierne", fordi kuppet ikke ender med triumferende frigørelse, men drab på børn (5.4.2).⁷³

Jeg mener dog, at heller ikke denne episode på nogen speciel måde angiver, at Xenophon ikke bryder sig om thebanerne. Tuplins mening om kritikken af den thebanske befolkning kan diskuteres: Ved at henvise til guderne distancerer Xenophon sig og siger indirekte, at thebanerne var instrumenter for guddommelig vilje, og jeg tror næppe, at Xenophon udtrykker kritik overfor guderne (5.4.1). Dertil er hans respekt for guderne alt for stor, og jeg tror, at episoden skal ses som et udtryk for Xenophons "didaktisk-paradigmatiske historieskrivning", som jeg har nævnt før: Uretfærdige handlinger straffes af guderne, og i dette tilfælde har guderne valgt de forurettede som instrumenter for hævnakten.

Negativ: (177-186) - Thebanerne ønsker at opnå imperiemagt. De forsøger derfor at hente støtte hos storkongen, og følger man den røde tråd op med magttemaet, er det en negativ skildring af thebanerne. Pudsigt nok var det også til storkongen spartanerne gik, dengang de forsøgte at konsolidere deres magt.

Det er også vigtigt at se på de længere skildringer, der *handler* om thebanerne, men ikke nødvendigvis nævner dem ved navn hele tiden: I kapitel i 3.5.8-13 taler thebanerne til athenerne og beder dem om hjælp til at ødelægge Spartas styre.⁷⁴ Denne skildring af thebanerne er ubestrideligt negativ - deres motiver for at tale til athenerne forekommer meget lidt noble - men til gengæld er talen samtidig *også* en koncentreret kritik af Athen og Sparta. Jeg er enig med Tuplin, der skriver: "The Spartans are explicitly criticized by Thebes and implicitly by the historian for the way in which they conduct their empire, and no defence is offered. The Thebans are untrustworthy, hybristic and cowardly. The Athenians are hungry for power and certainly unanimously support a policy decision which is represented as arising from that hunger (3.5.16). Xenophon's sympathies appear to be engaged by none of the parties to

⁷² Xenophon skriver selv, at der er to versioner: οἱ μὲν δὴ οὕτω λέγουσιν αὐτοὺς ἀποθανεῖν, οἱ δὲ καὶ κωμαστίας εἰσελθόντας τοὺς ἀμφὶ Μέλωνα ἀποκτείνειν τοὺς πολεμάρχους. ("Nogle siger, at polemarcherne blev myrdet på denne måde. Andre fortæller, at Melon og hans folk trængte ind forklædt som komaster og slog dem ihjel." (Hell. 5.4.7))

⁷³ Tuplin 1993, pp. 147-8; Se også skema 1, p. 13f.

⁷⁴ Talen figurerer ikke i skemaet, da thebanerne ikke er nævnt ved navn i selve talen.

the conflict. This, it should be repeatedly stressed, is a characteristic situation throughout the second part of *Hellenica*.”⁷⁵

Som Tuplin understreger, er det vigtigt at holde sig for øje, at ingen af de negative beskrivelser af thebanerne siger noget om Xenophons *holdning* til Theben. De siger noget om hans *principper*. Xenophons ordvalg er generelt neutralt. De emner, han belyser, kan ofte tale for sig selv: Mange af hans skildringer appellerer til vores retfærdighedssans, uden at han behøver at beskrive begivenheden med negativt ladede ord. Fx beskrivelsen af Agesilaos' forsøg på at ofre i Aulis, hvor nogle boiotarcher ødelægger hans ofring (app. B, # 4). Vi får ingen forklaring på boiotarchernes handling, og Agesilaos forsøger forbløffende nok ikke at hævne uretfærdigheden eller manglen på respekt for guderne. Episoden er beskrevet med en forbløffende distance og mangler helt og aldeles værdiladede ord, men alligevel fristes vi til at tro, at Xenophon misbilliger boiotarchernes handling: For det første fordi vi kender hans beundring for Agesilaos fra andre værker, for det andet fordi vi kender hans respekt for guderne, og for det tredje fordi vi muligvis selv forarges over eller ikke forstår boiotarchernes motiver.

Et andet eksempel er slaget ved Mantinea i 362 f. Kr. Her ved vi fra andre kilder, at Xenophons egen søn, Gryllos, faldt ved én af forposterne umiddelbart før slaget, og var Xenophon en subjektiv forfatter, ville han givetvis have nævnt sønnens navn og muligvis glorificeret hans indsats, eller skrevet, at modstanderne var lumske og greb til feje tricks. Men Xenophon er ikke sådan en forfatter. Alt, hvad der konkluderes fra slaget, hvor hans egen søn faldt, er: καὶ μαχόμενοι αἴτιοι μὲν ἐγένοντο τὰ ἔξω πάντα σωθῆναι τοῖς Μαντινεῦσιν, αὐτῶν δ' ἀπέθανον ἄνδρες ἀγαθοί, καὶ ἀπέκτειναν δὲ δῆλον ὅτι τοιοῦτους.⁷⁶ En mand, der kan forholde sig så neutralt til sin egen søns død og oven i købet nævne, at gode mænd faldt på *begge* sider, er givetvis også i stand til at forholde sig neutralt til thebanerne såvel som alle andre, han skildrer i *Hellenika*.

Konklusion

Der er, som nævnt i indledningen, en del fasttømrede fordomme om Xenophon og *Hellenika*, først og fremmest er formodningen om, at Xenophons udviser lige så stor modvilje over for thebanerne, som han udviser begejstring overfor spartanerne,

⁷⁵ Tuplin 1993, p. 64.

⁷⁶ "Ved at tage kampen op lykkedes det dem at redde det, der var udenfor Mantineias mure. De af dem selv, der faldt, var gode mænd; og dem, de fældede, har naturligvis været af samme støbning." (*Hell.* 7.5.17)

meget udbredt. Xenophons udeladelser af thebanernes bedrifter er især blevet opfattet som et sikkert tegn på modvilje. For folk som Cawkwell er udeladelserne yderst signifikante: "His method was to commemorate the commendable, and by silence to censure."⁷⁷ Det er dog vigtigt at bemærke, at det jo ikke kun er thebanernes bedrifter eller handlinger, Xenophon udelader. Athenerne er heller ikke prominente i *Hellenika*, og som før nævnt udelader han jo også dannelsen af det andet athenske søforbund - betyder det, at han hader athenerne? Han skildrer Agesilaos' succesrige togter i Asien meget svagt (3.4.12; 4.1.1). Er det pludselig et udtryk for modvilje overfor Agesilaos?

Udeladelserne af thebanernes bedrifter kan ganske rigtigt ses som et udtryk for modvilje, men vi kan ikke vide det, og vi skal være yderst forsigtige med at uddrage konklusioner fra hændelser, der *ikke* er nævnt. Det er muligt, at Xenophon ikke ønskede at fremhæve thebanerne, og at tavsheden er talende, men det er umuligt at bedømme. Derfor skal vi forholde os til de steder, hvor thebanerne er nævnt i *Hellenika* og ikke fortolke eller fremhæve udeladelserne i læsningen af værket.

Det er efter min bedste overbevisning kun muligt at finde kritiske - og til tider misbilligende - skildringer af thebanerne, men ikke hadske. Xenophon beskriver generelt de udvalgte emner med en sober distance og signalerer med sit ordvalg kun meget få steder en moralsk stillingtagen. Det er rigtigt, at der i mange beskrivelser ligger en dobbeltydighed gemt, hvor vi kun kan gisne om Xenophons egen holdning, men vi bør være varsomme med at konkludere noget.

Man kunne måske med fordel sammenligne Xenophons valg - eller fravalg - af personer og begivenheder med et indslag, eksempelvis om krig eller politisk uro, i TV-avisen. Her har journalisten eller redaktøren også foretaget et valg - eller et fravalg - af, hvilke personer og begivenheder han eller hun ønsker at medtage for at danne det billede, den stemning eller det indtryk, de ønsker af en given situation. Vi tager mere eller mindre den slags nyhedsindslag for gode varer uden at spekulere synderligt meget over, om journalisten, redaktøren eller tv-stationen har haft personlige interesse i at fremlægge sagen fra en bestemt vinkel. Desuden har vi jo flere muligheder for at dobbeltkontrollere, hvis vi har lyst til det.

Xenophons "indslag" er blevet gennemset og gennemkontrolleret gennem mange år, og alle har konstateret det samme: 1) Xenophon skriver mest om spartanere 2) Xenophon skriver ikke så meget om thebanere 3) Der mangler nogle vigtige,

⁷⁷ Cawkwell, p. 43.

historiske begivenheder. Summa summarum: Xenophon beundrede spartanerne, afskyede thebanerne og er en dårlig historisk kilde - i særdeleshed, fordi han er partisk.

Det er muligt, at Xenophon beundrede spartanerne højt og afskyede thebanerne. Det fremgår bare ikke af *Hellenikas* sider. Xenophon sorterede ganske vist i sit materiale, udvalgte begivenheder og mænd, han ønskede at skildre - efter bestemte kriterier, som vi kun kan gisne om. Vi ved så meget om Xenophons moralsk-politiske holdning, fordi den i de andre værker komme mere utvetydigt til udtryk end den gør i *Hellenika*. Derfor er det til tider nærliggende at læse ting ind, som *ikke nødvendigvis står der*.

Det er dog svært at bestride, at ét af værkets væsentligste hovedtemaer er *magt*, og at værket bærer præg af ønsket om at belære gennem eksemplet. Eftersom Athen, Sparta og Theben var fremtrædende og magtfulde *poleis* og desuden hovedaktørerne i den peloponnesiske krig - og senere - er det nærliggende, at Xenophon har fremdraget dem og de magtfulde mænd derfra som eksempler på, hvad man bør gøre og hvad man ikke bør gøre. Athen, Sparta og Theben higede hver især efter magten i Hellas, og det er dermed uundgåeligt, at de har gjort ting, som Xenophon ser som uværdige.

Det er også rigtigt, at Xenophons generelle skildring af thebanerne, deres ambitioner om og forsøg på at udøve imperiemagt ikke er sympativækkende. På den anden side bliver heller ikke athenerne eller spartanerne behandlet med fløjlshandsker, når Xenophons beskriver *deres* jagt på - eller udøven af - imperiemagt. Spartanerne får, som før behandlet, deres del af kritikken, hvis deres moralske standarder ikke lever op til Xenophons egne, og skildringen af de Tredives tyranni i Athen er medrivende, oprørende og lidet sympativækkende. Kort sagt: Man skal være opmærksom på, at den kritik og fordømmelse, der findes i *Hellenika*, ikke *kun* er rettet mod thebanerne - den er bred og rammer alle. Derfor kan man heller ikke sige, at de negative skildringer, der ubestrideligt er af thebanerne indikerer modvilje overfor dem i særdeleshed. Xenophon vurderer mænd og *poleis* efter deres hensigter og gerninger - ikke efter deres etniske tilhørsforhold. Til gengæld er disse hensigter og gerninger skildret meget levende, og på grund af den viden, vi har om Xenophons principper fra andre værker giver de os et fingerpeg om, hvad hans holdning til aktørerne. Men det er som oftest netop kun et fingerpeg. Xenophons udtryksform er imponerende neutral og objektiv. Det er muligt, at han hadede thebanerne - men det står ikke skrevet i *Hellenika*.

Bibliografi

- G.L. Cawkwell “Introduction”, pp. 7-46, *A History of My Times*
Harmondsworth 1979
- B. Due *Udvalg af Xenophons græske historie*
Århus 1995
- M. H. Hansen “The Autonomous City-State”, pp. 21-43, *Studies in
the Ancient Greek Polis*
(Papers from the Copenhagen Polis Centre), edd. M.H. Hansen
& K. Raaflaub
Stuttgart 1995
- W.P. Henry *Greek Historical writing*
Chicago 1967
- R. Nickel *Erträge der Forschung: Xenophon*
Darmstadt 1979
- W. Rhys Roberts & *The Ancient Boeotians and the coinage of Boeotia*
B.V. Head Chicago 1974
- Tortzen, Chr. Gorm *Xenophons Symposion*
Forlaget Pantheon 1994
- C. Tuplin *The Failings of Empire*
Stuttgart 1993
- R. Warner *A History of My Times*
London 1966, 1979

Appendix A

THEBANERE/THEBEN

- 1)
1.7.28 Θηβαίος
Euryptolemos fra Athen taler: Thebanere er vore fjender.

- 2)
2.2.19 Θηβαῖοι
Korinthiere og thebanere nægter at slutte fred med Athen.

- 3)
2.4.1 Θήβας
Theben og Megara fyldt med flygtningene fra Athen (pga. de 30).

- 4)
2.4.2 Θηβῶν
Atheneren Thrasybulos tager fra Theben m. 70 mænd.

- 5)
3.2.21 Θηβαίους
Spartaneren Lixas har lavet en væddeløbsvogn til thebanerne, som vinder et løb.

- 6)
3.5.1 Θήβαις
Perseren Tithraustes sender rhodieren Timokrates til Hellas for at købe sig garantier. Han betaler bl.a. thebanerne Androkleidas, Ismenias og Galaxidoros.

- 7)
3.5.3 Θήβαις
Thebanerne ved, at spartanerne aldrig vil bryde en traktat med deres allierede, medmindre de bliver provokeret til at gøre det.

- 8)
3.5.4, 2 Θηβαίους
Thebanerne overtaler de opuntiske lokrere til at presse penge ud af et område, som både lokrerne og phokeerne mener at have krav på. Thebanerne mener, at phokeerne i så fald vil invadere Lokris.

- 9)
3.5.4, 5 Θηβαῖοι
Thebanerne tager til Phokis og hærger landet.
- 10)
3.5.5 Θηβαίους
Spartanerne er glade for at have en undskyldning for at drage i krig mod thebanerne.
- 11)
3.5.7, 1 Θηβαίων
Lysander overtaler orchomenierne til at løsrive sig fra Theben.
- 12)
3.5.7, 4 Θηβαίους
Thebanerne indser, at spartanerne vil angribe deres land, og thebanske gesandter tager til Athen og holder taler dér (3.5.8-16).
- 13)
3.5.17 Θηβαῖοι
Thebanerne forbereder sig til kamp mod Sparta.
- 14)
3.5.18 Θηβαίων
Lysander forsøger at overtale haliarterne til at løsrive sig fra thebanerne, men der er tilfældigvis nogle thebanere i fæstningen, som modsætter sig dette. Derefter angriber Lysander.
- 15)
3.5.19 Θηβαῖοι
Thebanerne hører dette (at Lysander angriber), og hoplitterne og rytteriet kommer de andre til undsætning.
- 16)
3.5.20, 1 Θηβαῖοι
Lysander falder, og hans hær flygter op i bjergene. Thebanerne forfølger dem.
- 17)
3.5.20, 6 Θηβαῖοι
Thebanerne vender tilbage fra deres forfølgelse pga. det uvejsomme terræn. Mange af dem dør, fordi fjenden tipper klippesten ned over dem.
- 18)
3.5.21 Θηβαῖοι
Thebanerne er nedslæede over kampens udfald.

- 19)
3.5.22 Θηβαίων
Thebanerne bliver i meget bedre humør, da de erfarer, at deres fjender er draget bort om natten.
- 20)
3.5.24, 2 Θηβαῖοι
Thebanerne nægter deres fjender våbenhvile til at samle deres døde op, medmindre de forlader landet.
- 21)
3.5.24, 6 Θηβαῖοι
Thebanerne er meget kry over deres sejr.
- 22)
4.1.41 Θήβης
Agesilaos slår lejr ved Theben.
- 23)
4.2.22 Θηβαίων
Spartanerne dræber nogle thebanere, de møder på vejen.
- # 24-30 Slaget ved Koroneia, som Agesilaos vinder.
Forekomster af thebanere i dette afsnit er “kun” i kampo­stilling, derfor har jeg valgt ikke at registrere, hvad de gør, tænker eller føler (4.3.16-19).
- 24) 4.3.16 Θηβαίους
- 25) 4.3.17 Θηβαῖοι
- 26) 4.3.18, 3 Θηβαῖοι
- 27) 4.3.18, 5 Θηβαῖοι
- 28) 4.3.19, 5 Θηβαίους
- 29) 4.3.19, 7 Θηβαίων
- 30) 4.3.21 Θηβαῖοι
- 31) 4.5.10 Θηβαίων
De thebanske gesandter, der er kommet for at høre Agesilaos’ betingelser for fred, bliver sendt tilbage til Kreusis.

- 32)
4.8.15 Θηβαῖοι
Thebanerne frygter, at de bliver nødt til at give nogle boiotiske byer selvstyre.
- 33)
5.1.32, 3 Θηβαῖοι
Thebanerne sværger en ed på fred for alle boiotere.
- 34)
5.1.32, 6 Θηβαίων
De thebanske gesandter mener ikke, at de har bemyndigelse til at forhandle om selvstyre for alle de små byer.
- 35)
5.1.33, 1 Θηβαίους
Agesilaos hader thebanere.
- 36)
5.1.33, 6 Θηβαῖοι
Thebanerne kommer til Agesilaos og meddeler, at de vil tillade selvstyre.
- 37)
5.1.33, 8 Θηβαῖοι
Thebanerne er nødt til at gå ind på fredsbetingerne - nemlig at tillade selvstyre.
- 38)
5.1.36 Θηβαίων
Spartanerne kan bryste sig over, at de har fået thebanerne til at give byerne selvstyre.
- 39)
5.2.15 Θηβαίων
Kleigenes fra Akanthus (allieret med Sparta) taler: Han forudsætter, at Olynthos' magt og ressourcer bliver føjet til Thebens og Athens, og forudser, at det kan skabe vanskeligheder for spartanerne i fremtiden.
- 40)
5.2.25, 3 Θηβαίς
Spartaneren Phoibidas ankommer til Theben med resterne af Eudamidos' tropper, hvor de slår lejr udenfor gymnasion.
- 41)
5.2.25, 4 Θηβαίων

Uenighed i Theben mellem to polemarcher, Ismenias og Leontidas. Ismenias hader spartanerne, mens Leontidas er positivt indstillet overfor dem.

42)

5.2.26

Θήβας

Den ene af polemarcherne, Leontidas, taler: Han vil hjælpe Phoibidas med at overgive magten i Theben til spartanerne.

43)

5.2.27

Θηβαίων

Leontidas taler: Der er udstedt forbud for thebanerne mod at hjælpe Phoibidas i hans felttog mod olynthierne.

44)

5.2.28

Θήβας

Leontidas taler: Han lover Phoibidas, at Phoibidas kan undertvinge Theben med L.s hjælp.

45)

5.2.33

Θηβαῖοι

Leontidas taler til spartanerne. Han fortæller, at thebanerne generelt er fjendtligt indstillet overfor dem.

46)

5.2.34

Θηβαίους

Leontidas siger, at spartanerne ikke behøver at frygte thebanerne - de udgør ikke nogen speciel trussel.

47)

5.2.37

Θηβαίων

Thebanerne er glade for at tjene under Teleutias (spartaner) og sender beredvilligt tropper.

48)

5.2.40

Θηβαίους

Krig; thebansk kavaleri.

49)

5.3.27

Θηβαίους

Spartanerne synes, at de har situationen - og thebanerne - under kontrol.

50)

5.4.1

Θήβαις

Thebanerne er blevet invaderet af spartanerne, skønt sidstnævnte har lovet dem uafhængighed.

- 51)
5.4.2 Θηβαίων
Melon, en thebansk eksileret i Athen.
- 52)
5.4.4 Θήβαις
Phillidas (thebaner) lover polemarcherne, at han vil føre de skønneste kvinder i Theben til Aphroditefesten.
- 53)
5.4.9 Θηβαίους
Phillidas' oprør: Han opfordrer alle thebanere til at komme ud og stille sig klar til kamp.
- 54)
5.4.10 Θηβαίων
Thebanernes ryttere erfarer, at plataierne rykker frem.
- 55)
5.4.12 Θηβαῖοι
Thebanerne slår plataiernes børn ihjel.
- 56)
5.4.13 Θηβαίους
Spartanerne mobiliserer styrker mod thebanerne.
- 57)
5.4.14 Θήβαις
De fordrevne fra blodbadet i Theben bevæger ephorerne til at sende Kleombrotos (spartaner) på felttog mod thebanerne.
- 58)
5.4.15 Θηβαίων
Kleombrotos slår lejr i Kynos, som er thebanernes område.
- 59)
5.4.16, 4 Θηβαίους
Kleombrotos' folk er i vildrede om, hvorvidt de er i krig med thebanerne eller ej.
- 60)
5.4.16, 5 Θηβαίων
Kleombrotos fører sine folk gennem thebanernes land.
- 61)
5.4.19 Θήβαις
Spartanerne angriber Theben.

- 62)
5.4.20 Θηβαίοι
Thebanerne er bange for at føre krig mod spartanerne alene (dvs. uden allierede).
- 63)
5.4.35 Θηβαίους
Spartanerne mobiliserer styrker mod thebanerne.
- 64)
5.4.36 Θήβας
Agesilaos ved, at man ikke nemt kan indtage Theben, medmindre man først har besat Kithairon.
- 65)
5.4.38⁷⁸ Θηβαίων
Agesilaos drager til Thespiai og angriber herfra thebanernes land.
- 66)
5.4.39, 2 Θηβαίων
Thebansk kavaleri angriber pludseligt Agesilaos' lejr.
- 67)
5.4.39, 9 Θηβαίων
Nogle thebanske eksilerede, som er i Agesilaos' lejr, bliver dræbt.
- 68)
5.4.40 Θηβαίων
De thebanske ryttere, der angriber Agesilaos' mænd, er tilsyneladende ret berusede.
- 69)
5.4.42, 2 Θηβαίους
Phoibidas (som er efterladt som harmost i Thespiai) sender folk ud for at hæрге og plyndre hos thebanerne.
- 70)
5.4.42, 3 Θηβαίοι
Thebanerne vil hævne dette plyndringstogt og drager ud med hele hæren mod Thespiai.
- 71)
5.4.42, 7 Θηβαίοι
Thebanerne må trække sig tilbage.⁷⁹

⁷⁸ 5.4.38-40: "Minislag" udenfor thebanernes palisader.

⁷⁹ Tuplin (1993) mener, at behandlingen af thebanerne ikke er positiv her, cf. p. 129. n. 10.

- 72)
5.4.44 Θηβαίων
Det thebanske kavaleri når til en bjergkløft på deres retræte.
- 73)
5.4.45 Θηβαίοις
Thespiernes hoplitter, der før har pralet af, at de ikke ville vige for de thebanske styrker, flygter, skønt de ikke bliver forfulgt.
- 74)
5.4.46, 2 Θηβαίων
Stemningen blandt thebanerne bliver bedre af thespiernes flugt. De drager herefter på togt mod Thespiiai og de omkringliggende byer.
- 75)
5.4.46, 4 Θήβας
De demokratisk indstillede fra byerne rundt omkring Thespiiai tager til Theben.
- 76)
5.4.46, 5 Θήβαις
Ligesom i Theben er der alle steder oligarki.
- 77)
5.4.47 Θήβας
Ved foråret mobiliserer ephorerne endnu engang styrker mod Theben.
- 78)
5.4.48 Θηβαῖοι
Thebanerne vogter med ildhu passet ved Thespiiai, fordi Agesilaos lader som om han skal tilbage dertil.
- 79)
5.4.49, 5 Θηβαίους
Agesilaos snyder thebanerne og gennembryder deres palisade ved Skolos, før de kan nå tilbage fra passet ved Thespiiai.
- 80)
5.4.49, 6 Θηβαίων
Agesilaos hærger øst for Theben.
- 81)
5.4.50 Θηβαῖοι
Thebanerne rykker frem og stiller sig i slagorden ved Graos.
- 82)
5.4.51 Θηβαῖοι

Thebanerne er bange for at deres by skal blive angrebet, da den er ubevogtet.

83)

5.4.52, 1 Θηβαῖοι
Thebanerne kaster spyd efter spartanerne.

84)

5.4.52, 4 Θηβαῖοι
Thebanerne bliver på trods af indsatsen på højen drevet væk.

85)

5.4.53, 1 Θηβαίων
Skiritiske ryttere hugger sig ind på de bageste af de flygtende thebanere.

86)

5.4.53, 2 Θηβαῖοι
Thebanerne vender sig dog, da de når til byens mure.

87)

5.4.53, 4 Θηβαῖοι
Thebanerne rejser et trofæ, skønt de ikke har slået nogen ihjel, men kun jaget de indtrængende på flugt.

88)

5.4.54 Θηβαίοις
Agesilaos' hær bliver forfulgt af nogle (modige) peltaster, som er lejesoldater hos thebanerne.

89)

5.4.56 Θηβαῖοι
Thebanerne lider af kornmangel.

90)

5.4.56 Θηβαῖοι
Thebanerne bringer kornforsyninger hjem uden problemer.

91)

5.4. 58 Θηβῶν
Agesilaos er sengeliggende, fordi han har sprængt en blodåre på tilbagetoget fra Theben.

92)

5.4.59, 5 Θηβαίων
Thebanere (og athenere) har besat en bjergkam, som spartaneren Kleombrotos ellers har sendt sine peltaster ud for at besætte.

- 93)
5.4.59, 9 Θηβαίων
Kleombrotos vurderer, at det under disse omstændigheder er umuligt at komme ind i thebanernes land.
- 94)
5.4.60 Θήβας
Spartanernes allierede mener, at de snildt kan føre deres hær til Theben.
- 95)
5.4.62 Θηβαῖοι
Thebanerne beder athenerne om at sende en hær, fordi spartanerne forbereder et togt mod Boiotien.
- 96)
5.4.63, 5 Θήβας
Theben er ikke blevet angrebet det år.
- 97)
5.4.63, 7 Θηβαῖοι
Thebanerne gør et (dristigt) felttog mod de omkringliggende byer og generobrer dem.
- 98)
6.1.1, 2 Θηβαῖοι
Thebanerne undertvinger Boiotien og Phokis.
- 99)
6.1.1, 5 Θηβαίους
Phokeerne sender bud til Sparta om, at medmindre de sender hjælp, må phokerne underkaste sig thebanerne.
- 100)
6.2.1, 2 Θηβαῖοι
Thebanerne har trukket sig tilbage til deres eget land og bevogter passene.
- 101)
6.2.1, 4 Θηβαίους
Athenerne bemærker, at thebanernes styrke vokser, selvom de ikke bidrager med noget til flåden.
- 102)
6.3.1 Θηβαίους
Plataierne bønfaller athenerne om ikke at bifalde thebanernes togt mere.

- 103)
6.3.2 Θήβας
Athenerne har fået nok af krigen og sender gesandter til Theben for at høre, om thebanerne vil med til Sparta for at lave aftaler om fred med spartanerne.
- 104)
6.3.9, 3 Θηβαῖοι
I Autokles' tale: Hvis thebanerne ikke måtte regere deres byer i overensstemmelse med de love, som de brugte, ville de ikke handle i overensstemmelse med kongens dekret.
- 105)
6.3.9, 6 Θηβαίοις
Autokles:... men da I selv overtog Kadmeia, tillod I ikke thebanerne at være selvstyrende.
- 106)
6.3.11, 3 Θήβαις
Kallistratos taler. Han siger, at spartanernes besættelse af Kadmeia i Theben var en fejl.
- 107)
6.3.11, 5 Θηβαῖοι
Kallistratos: Thebanerne blev dengang gjort uret.
- 108)
6.3.19, 4 Θηβαῖοι
Thebanerne sværger fredsed på en række betingelser (betingelserne i 6.3.18).
- 109)
6.3.19, 6 Θηβαίων
Gesandterne ønsker en korrektion i fredstraktaten: Der skal stå "boiotere" i stedet for "thebanere". Agesilaos nægter at rette det.
- 110)
6.3.20, 2 Θηβαίους
Alle andre har sluttet fred, kun thebanerne har indsigelser.
- 111)
6.3.20, 4 Θηβαίους
Athenerne håber, at thebanerne nu bliver påbudt at betale tiende.
- 112)
6.3.20, 5 Θηβαῖοι
Thebanerne drager hjem i nedtrykt sindsstemning.

- 113)
6.4.3, 4 Θηβαίους
Spartanernes folkeforsamling beslutter, at Kleombrotos ikke skal opløse sin hær (hvad han ellers skulle i overensstemmelse med traktaten), men rykke ud mod thebanerne, hvis de ikke frigiver deres byer.
- 114)
6.4.3, 8 Θηβαίους
Det samme som # 113, men i skarpe parenteser.
- 115)
6.4.3, 12 Θηβαῖοι
Kleombrotos angriber ikke ad den vej, som thebanerne forventer.
- 116)
6.4.3, 15 Θηβαίων
Kleombrotos erobrer thebanernes fæstningsværker og 12 trierer.
- 117)
6.4.4 Θηβαῖοι
Thebanerne slår lejr overfor athenerne i Leuktra.
- 118)
6.4.5, 2 Θηβαίους
Kleombrotos' venner kommer til ham og siger: Hvis du lader thebanerne slippe uden kamp, vil du lide en hård straf derhjemme.
- 119)
6.4.5, 4 Θηβαίων
Kleombrotos' venner: Dengang du kom til Kynos, hærgede du ikke thebanernes land.
- 120)
6.4.5 Θηβαίων
Kleombrotos' fjender: Nu vil det vise sig, om Kleombrotos bekymrer sig for thebanerne, som det siges.
- 121)
6.4.6, 2 Θηβαίων
De thebanske ledere⁸⁰ reflekterer over situationen: Hvis de ikke kæmper, vil de miste byer og selv blive belejret -

⁸⁰ Epameinondas er en af disse ledere (dvs. boiotarcher).

- 122)
6.4.6, 5 Θηβαίων
- og hvis det thebanske folk ikke kan få de daglige nødvendigheder, vil der være fare for, at byen vil gøre oprør mod dem.
- 123)
6.4.7 Θηβαῖοι
Thebanerne smykker før slaget et mindesmærke, der ifølge et orakelsvar skulle varsle nederlag for spartanerne.
- 124)
6.4.10, 4 Θηβαῖοι
Både spartanerne og thebanerne opstiller deres rytteri foran slaglinien.
- 125)
6.4.10, 5 Θηβαίων
De thebanske ryttere er bedre kamptrænede end de spartanske pga. deres krige mod orchomenierne og thespierne.
- 126)
6.4.12 Θηβαῖοι
Thebanernes falanksdybde er på 50 skjolde.⁸¹
- 127)
6.4.13 Θηβαίων
De thebanske locher angriber de flygtende spartanere.
- 128)
6.4.15 Θηβαῖοι
Thebanerne opstiller et trofæ og giver våbenhvile, så spartanerne kan samle deres døde op.
- 129)
6.4.19 Θηβαῖοι
Thebanerne sender et sejrskranset sendebud til Athen med nyt om slaget. De opfordrer athenerne til at hævne sig på spartanerne.
- 130)
6.4.20 Θηβαῖοι
Athenerne svarer ikke, og herolden drager fra Athen med uforrettet sag. Herefter sender thebanerne bud til deres allierede, Jason, og beder ham om hjælp.

⁸¹ Epameinondas står i spidsen ved dette slag, men bliver ikke nævnt.

- 131)
6.4.22 Θηβαίων
Thebanerne mener, at det nu vil være oplagt at angribe spartanerne.
- 132)
6.4.24 Θηβαίους
Jason prøver at forhindre thebanerne i at gøre noget dumt (dumt = angribe spartanerne).
- 133)
6.4.35 Θηβαίους
Alexandros er en hård fjende for thebanerne og athenerne.
- 134)
6.4.37 Θήβας
Alexandros' kone har, ifølge én af historierne slået ham ihjel, fordi han pga. barnløshed havde bejlet til Jasons enke i Theben.
- 135)
6.5.19 Θηβαῖοι
Eleerne forsøger at afholde mantineerne fra kamp, indtil thebanerne kommer.
- 136)
6.5.22 Θηβαῖοι
Thebanerne kommer til Mantinea for at bringe arkaderne hjælp.
- 137)
6.5.23, 1 Θηβαίους
Arkaderne erfarer, at hjælpen er nær, og drager til Heraia for at forene deres styrker med thebanernes.
- 138)
6.5.23, 2 Θηβαῖοι
Thebanerne synes, at stillingen står godt for dem.
- 139)
6.5.23, 7 Θηβαίων
Arkaderne, eleerne og argiverne overtaler thebanerne til at føre sig ind i Sparta og overøser thebanernes hær med ros.
- 140)
6.5.24, 1 Θηβαῖοι
Thebanerne reflekterer over, hvor vanskeligt det er at trænge ind i Sparta.

- 141)
6.5.24, 8 Θηβαῖοι
Thebanerne reflekterer videre: At spartanernes magt hurtigt ville kunne samle sig, og at de nok vil kunne kæmpe bedre på "hjemmebane". Derfor er de uvillige til at rykke ind i Sparta.
- 142)
6.5.25 Θηβαῖοι
Thebanerne bliver overtalt til at angribe.
- 143)
6.5.27, 2 Θηβαίους
Da arkaderne har besejret Ischolaos' deling, drager de til Karyas og slutter sig til thebanerne.
- 144)
6.5.27, 3 Θηβαῖοι
Da thebanerne erfarer, hvad arkaderne har udrettet, angriber de med større dristighed.
- 145)
6.5.30, 3 Θηβαῖοι
Thebanerne laver et værn af træer, hvorend de slår lejr.
- 146)
6.5.30,8 Θηβαῖοι
Thebanerne og deres allierede når frem til Poseidon-området.
- 147)
6.5.31 Θηβαίων
Thebanernes hær står fast.
- 148)
6.5.32 Θηβαίων
Nogle af perioikerne slutter sig til thebanernes hær.
- 149)
6.5.35, 3 Θηβαίους
En spartaner holder tale for athenerne: De håber, at thebanerne bliver nødt til at betale tiende.
- 150)
6.5.35, 7 Θηβαίων
Folkemængden råber, at dengang thebanerne ville have lagt Athen øde, gjorde spartanerne ikke noget for at hjælpe.

- 151)
6.5.37 Θηβαῖοι
Korinthieren Kleiteles holder tale: Vi har efter fredspagten ikke gjort noget, alligevel hærger thebanerne vores land.
- 152)
6.5.38 Θηβαῖοι
Phleiasieren Prokles taler: Det er klart, at Athen vil være det første mål for thebanerne, når de har skaffet sig af med spartanerne.
- 153)
6.5.39 Θηβαίους
Prokles: Det vil være mere besværligt for athenerne at være fjender med thebanerne, for de bor så tæt på - i modsætning til de tidligere fjender, der bor langt væk.
- 154)
6.5.40 Θηβαίους
Prokles: Hjælp jer selv og få allierede, så I senere ikke skal bekæmpe thebanerne på egen hånd.
- 155)
6.5.46 Θηβαίους
Prokles: Jeg så, at spartanerne ikke blev overtalt af thebanerne til at gøre jer til trælle.
- 156)
6.5.50 Θηβαῖοι
Thebanerne ønsker at forlade Sparta, fordi hæren og forsyningerne svinder ind.
- 157)
6.5.52, 2 Θηβαῖοι
Iphikrates (athener) ønsker at vide, om thebanerne er gået forbi Oneion.
- 158)
6.5.52, 12 Θηβαῖοι
Pga. Iphikrates' inkompetence kan thebanerne foretage tilbagetoget, som det passer dem.
- 159)
7.1.15,3 Θηβαῖοι
Thebanerne og deres allierede kommer marcherende til Oneion-bjerget og holder vagt nogle forskellige steder.

- 160)
7.1.15, 5 Θηβαῖοι
Da thebanerne er tredive stadier fra de athenske og spartanske vagtsektioner, slår de lejr på sletten.
- 161)
7.1.16 Θηβαῖοι
Thebanerne angriber velforberejede og i god orden de uforberede nattevagter fra Sparta og Pellene.
- 162)
7.1.17, 7 Θηβαίων
Thebanerne er i vildrede - de ved ikke, hvordan de skal komme ned ad den bjergside, der vender mod Sikyon. Alternativet er tilbagetog.
- 163)
7.1.17, 9 Θηβαίων
Den spartanske polemarch indgår våbenhvile med thebanerne, mere til thebanernes fordel end til spartanernes.
- 164)
7.1.18 Θηβαῖοι
Thebanerne går ned i sikkerhed og mødes med deres allierede, og de angriber straks Sikyon og Pellene.
- 165)
7.1.19 Θηβαίων
Nogle letbevæbnede tropper møder thebanernes udvalgte (hellige) skare ved porten ved Phleius, ca. fire plethra fra muren.
- 166)
7.1.20 Θηβαῖοι
Thebanerne og deres allierede opstiller tropper fra sletten og næsten helt til havet og smadrer alt af værdi på sletten.
- 167)
7.1.22, 1 Θηβαῖοι
Thebanerne tager hjem efter få dages ophold på sletten.
- 168)
7.1.22, 7 Θηβαῖοι
Indtil dette tidspunkt har thebanerne og de, der er faldet fra spartanerne handlet i enighed med hinanden -
- 169)
7.1.23, 1 Θηβαίων
- under thebanernes ledelse.

- 170)
7.1.23, 10 Θηβαίους
Mantineeren Lykomedes udvirker, at arkaderne får storhedsvanvid ved at sige til dem, at hverken spartanerne eller thebanerne ønskede at angribe Athen uden at bede arkaderne om hjælp.
- 171)
7.1.24 Θηβαίους
Lykomedes til arkaderne: Hvis I ikke siger til thebanerne, at I vil have, at anførselen af hæren skal foregå på skift, finder I måske en ny slags spartanere i dem.
- 172)
7.1.26 Θηβαῖοι
Thebanerne er misundelige på arkaderne, fordi alle deres krigsaktioner går godt.
- 173)
7.1.27, 4 Θηβαίους
Abydeneren Philistos kommer til Delfi med mange penge og sammenkalder thebanerne og deres allierede og spartanerne for at forhandle om fred.
- 174)
7.1.27, 7 Θηβαῖοι
Thebanerne vil, i denne sammenhæng, ikke have, at messenierne skal stå under spartanerne.⁸²
- 175)
7.1.28 Θηβαίους
Athenere vil have, at Dionysios I's andet hjælpekorps skal drage til Thessalien og bekæmpe thebanerne.
- 176)
7.1.32 Θηβαῖοι
Thebanerne glæder sig meget over, at arkaderne er blevet overvundet af spartanerne.
- 177)
7.1.33, 1 Θηβαῖοι
Thebanerne pønser stadig på at få herredømmet over Hellas.
- 178)
7.1.33, 6 Θηβαίων

⁸² 7.1.27: Disse forhandlinger foregår, uden at man rådspørger guden.

De sender derfor gesandter fra både sig selv og deres allierede til perserne.
Af thebanerne tager Pelopidas af sted.

179)

7.1.35

Θηβαίων

Af gesandterne foretrækker perserne Pelopidas, fordi han kan påpege en masse ting, som thebanerne har gjort af godt for kongen, samt at de sejrede ved Leuktra og hærgede spartanernes land.

180)

7.1.39, 1

Θηβαῖοι

Thebanere sammenkalder repræsentanter fra alle byerne for at de kan høre brevet fra kongen oplæst.

181)

7.1.39, 4

Θηβαῖοι

Thebanerne opfordrer gesandterne til at sværge ved det skrevne, men de svarer, at de er kommet for at høre, ikke sværge.

182)

7.1.39, 9

Θήβαις

Arkaderen Lykomedes siger, at han synes at det er for dårligt, at mødet foregår i Theben og ikke dér, hvor krigen er.

183)

7.1.39, 10

Θηβαίων

Thebanerne bliver irriterede på Lykomedes og siger, at han ødelægger alliancen.

184)

7.1.40, 1

Θήβαις

Fordi de udsendte ikke ønsker at sværge eden i Theben -

185)

7.1.40, 2

Θηβαῖοι

- sender thebanerne sendebude ud til byerne og opfordrer dem til at sværge ed ved kongens brev.

186)

7.1.40, 9

Θηβαίων

Pelopidas og thebanernes forsøg på at opnår herredømme mislykkes, fordi ingen af byerne vil sværge ed ved kongens brev.

187)

7.1.42, 2

Θηβαῖοι

Thebanerne når frem til Oneion og går over det, og alle de allierede går i felttog mod Achaia mod Epameinondas.

- 188)
7.1.42, 8 Θηβαῖοι
Epameinondas sikrer sig, at achaierne vil følge thebanerne, hvorhen thebanerne end fører dem.
- 189)
7.1.43 Θηβαίοις
Epameinondas bliver af arkaderne og sine politiske modstandere beskyldt for at have ordnet tingene i Achaia til spartanernes fordel, og thebanerne beslutter derfor at sende harmoster ud i byerne.
- 190)
7.2.5, 2 Θηβαῖοι
Thebanerne nærmer sig Oneion, som spartanerne og deres allierede bevogter i den hensigt at stige over det.
- 191)
7.2.5, 4 Θηβαίοις
Arkaderne og eleerne er draget gennem Nemea for at mødes med thebanerne.
- 192)
7.2.11, 2 Θηβαῖος
Thebaneren Sikyon går i felten mod Phleius.
- 193)
7.2.11, 4 Θηβαίοις
Sikynerne og pellenerne følger thebanerne.
- 194)
7.2.14 Θηβαῖον
Den thebanske kommandørs mænd kappes med phleiasierne om at komme pellenerne til hjælp først.
- 195)
7.2.15 Θηβαῖον
Phleiasierne har rejst et trofæ og synger paianen af fuld hals, mens thebaneren og Euphrons mænd ser roligt til.
- 196)
7.3.4, 5 Θηβαίου
Den thebanske harmost har magten på akropolis i Sikyon, da Euphron kommer og indtager byen v.h.a. lejetropper fra Athen.

- 197)
7.3.4, 6 Θηβαίων
Euphron indser, at han ikke kan besejre byen, så længe thebanerne sidder på akropolis.
- 198)
7.3.4, 8 Θηβαίους
Euphron skraber derfor nogle penge sammen og tager af sted i håbet om, at han kan overtale thebanerne til at smide aristokraterne i byen ud.
- 199)
7.3.5 Θήβας
Tidligere landflygtige opsnapper Euphrons plan og drager også til Theben.
- 200)
7.3.7 Θηβαῖοι
Én af Euphrons mordere taler til thebanerne (ὁ Θηβαῖοι).
- 201)
7.3.12 Θηβαῖοι
Efter at have morderens tale bliver thebanerne overbeviste om, at det var godt, at Euphron blev dræbt.
- 202)
7.4.1 Θηβαίοις
Athenerne foretager et togt mod Oropos, men ingen af de allierede kommer til hjælp og de må trække sig tilbage over overlade Oropos til thebanerne, inden der falder en voldgiftsdom.
- 203)
7.4.2 Θηβαίων
Athenerne er til at begynde med sure over, at de skal være i forbund med deres allieredes modstandere, men vurderer til sidst, at det er i orden, fordi arkaderne ikke har brug for thebanernes hjælp.
- 204)
7.4.6 Θήβας
Korintherne føler sig pressede og sender bud til thebanerne for at spørge, om de vil slutte fred, hvis de kommer og beder om det.
- 205)
7.4.7, 1 Θηβαῖοι
Thebanerne lover korinthierne fred, hvis de kommer og beder om det.

- 206)
7.4.7, 5 Θηβαίων
Korinthierne har bedt thebanerne om lov til at drage til deres egne allierede for at slutte fred med dem, der vil det, og fortsætte krigen med dem, der vil det. Det må de gerne.
- 207)
7.4.10, 2 Θήβας
Korinthierne har af spartanerne fået velsignelse til at slutte fred, så de tager nu til Theben igen.
- 208)
7.4.10, 3 Θηβαῖοι
Thebanerne vil have, at korinthierne skal sværge ed på en fredsalliance. Korinthierne svarer, at en alliance ikke er det samme som fred, men et skift af fjender.
- 209)
7.4.10, 7 Θηβαῖοι
Thebanerne beundrer korinthiernes mod -
- 210)
7.4.10, 10 Θήβας
- og tillader dem, phleiasierne og dem, der var kommet til Theben at beholde deres egne landområder, samt at slutte fred, hvis de vil.
- 211)
7.4.27 Θηβαῖοι
Spartanerne er kommet til Kromnos, hvor det lykkes for dem at erobre den del af palisaden, hvor arkaderne står. De kalder en del af de belejrede ud, men arkaderne kommer til og får lukket af for resten, arresterer dem og de bliver fordelt mellem thebanerne, argeierne, arkaderne og messenerne.
- 212)
7.4.34, 11 Θήβας
Embedsmændene i Zeus-templet, der har forvaltet pengene, er bange for at blive dræbt, hvis de skal aflægge regnskab. De sender derfor bud til Theben.
- 213)
7.4.34, 12 Θηβαίους
Embedsmændene i Zeus-templet siger, at hvis thebanerne ikke drager i felten, risikerer de, at arkaderne går over til Sparta igen.

- 214)
7.4.35, 4 Θηβαίους
Arkadernes forsamling sender bud til thebanerne om, at de ikke skal komme til Arkadien med våbenmagt, medmindre de bliver bedt om det.
- 215)
7.4.35, 6 Θηβαίους
Samtidig med, at arkaderne siger dette (det ovenstående) til thebanerne tænker de på, at de ikke har nogen nytte af krigen.
- 216)
7.4.36, 2 Θηβαίου
Der bliver sværget eder på freden, og thebaneren, der er i Tegea sammen med 300 boiotiske hoplitter, sværger også.
- 217)
7.4. 36, 6 Θηβαίος
Thebaneren og archonterne frygter regnskabsaflæggelsen.
- 218)
7.4.37 Θηβαίων
Mange er blevet arresterede og fængslerne er fyldt med folk. Derfor er thebaneren og hans folk i vildrede, for de har kun arresteret meget få at de mantineere, som de ønsker at arrestere.
- 219)
7.4.39, 1 Θηβαίος
Da mantineerne erfarer, hvad der er sket, sender de bl.a bud til Tegea om ikke at arrestere eller dræbe nogen af deres mænd uden retssag. Hvis nogen anklager dem for noget, sværger byen Mantinea på at sørge for, at de kommer til retssagen. Da thebaneren hører det, bliver han forvirret og løslader alle mænd.
- 220)
7.4.39, 8 Θήβας
Thebaneren er blevet forhørt, og selvom anklagerne tror, at han lyver, lader de ham rejse. De sender dog sendebude til Theben og anklager ham og siger, at han bør dræbes.
- 221)
7.5.1 Θηβαίοι
Eleerne og achaierne mener, at thebanerne ønsker at gøre Peloponnes så svagt, at de nemt kan undertvinge det.

222)

7.5.4

Θήβας

Phokeerne vil ikke følge thebanerne på deres felttog. De siger, at de har lovet at hjælpe, hvis nogen drog i felttog mod Theben, ikke at hjælpe dem med at føre felttog mod andre.

223)

7.5.7

Θηβαίοις

Epameinondas stopper i Nemea, fordi han håber på at fange nogle athenere og på dem måde styrke modet hos sine egne mænd og berøve athenerne deres. Han mener, at alt, der er skidt for athenerne er til fordel for thebanerne.

224)

7.5.16

Θηβαίοις

Athenerne er uvillige til at drage i kamp mod thebanerne, fordi de er mere talrige, dygtigere til hest, og fordi athenerne stadig er modløse over nederlaget i Korinth. Men de gør det alligevel.

225)

7.5.20

Θηβαῖοι

Epameinondas' hær forbereder sig til slag. De arkadiske hoplitter maler køller på deres skjolde, som om de var thebanere.

Appendix B

BOIOTERE/BOIOTIEN

- 1)
1.3.15 Βοιωτοί
Med Klearchos (spartaner) i Byzants.
- 2)
2.4.30 Βοιωτῶν
Nævnt som allierede til Sparta. De nægter at marchere ud mod Athen med Pausanias (spartaner), fordi de ikke vil bryde fredsed.
- 3)
3.2.24 Βοιωτῶν
Alle Spartas allierede, undtagen boioterne og korinthierne rykker ud mod Elis.
- 4)
3.4.4 Βοιωτάρχοι
Boiotarcherne forhindrer Agesilaos i at ofre i Aulis. De smider hans ofre på jorden, og han bliver vred, men gør intet ved sagen og drager videre.
- 5)
3.5.17 Βοιωτίαν
Pausanias marcherer mod Boiotien med hele sin hær.
- 6)
3.5.24 Βοιωτίας
Thebanerne nægter at lade spartanerne samle deres døde op, medmindre de forlader Boiotien. (Se også appendix A).
- 7)
4.2.17, 4 Βοιωτῶν
Kampopstillet mod spartanerne og deres allierede.
- 8)
4.2.17.2 Βοιωτῶν
Omkring 800 kavalerister er fra Boiotien.
- 9)
4.2.18 Βοιωτοί
Boioterne er ikke specielt begejstrede for at deltage i kampen, mens de befinder sig på venstre flanke.

- 10)
4.3.9 Βοιωτῶν
Agesilaos marcherer mod den boiotiske grænse.
- 11)
4.3.3 Βοιωτοῖς
Agesialos' hær bliver generet af boioterne og deres allierede.
- 12)
4.3.15 Βοιωτοί
Boioterne, athenerne, argiverne, korinthierne m.fl. står i slagorden mod Agesilaos' hær.
- 13)
4.4.1 Βοιωτοί
Boioterne, athenerne og argiverne laver en base på Korinth.
- 14)
4.4.9 Βοιωτῶν
Boioterne har en garnison i Sikyon.
- 15)
4.4.12 Βοιωτῶν
Soldaterne i den føromtalte boiotiske garnison bliver dræbt.
- 16)
4.5.6 Βοιωτῶν
Boiotiske gesandter beder om fred, men Agesilaos behandler dem med foragt.
- 17)
4.5.9 Βοιωτῶν
De boiotiske gesandter bliver tilkaldt af Agesilaos for at høre, hvorfor de er kommet. De forklarer, at de vil have fred og slutte sig til deres egne.
- 18)
4.6.1 Βοιωτῶν
Boioterne støtter sammen med athenerne akarnanerne.
- 19)
4.6.4 Βοιωτούς
Agesilaos siger til akarnanerne, at de skal ophæve alliancen med boioterne og athenerne og alliere sig med Sparta; ellers vil han hærge deres land systematisk.

- 20)
4.7.2 Βοιωτούς
Sparta beslutter sig for at drage i krig mod boioterne og athenerne.
- 21)
4.7.6 Βοιωτῶν
Argiverne lukker et boiotisk kavaleri ude fra kampen.
- 22)
4.8.10 Βοιωτοί
Boiotiske frivillige hjælper til med at genopbygge Athens mure - for at genere Sparta.
- 23)
4.8.14 Βοιωτῶν
Boioterne er iblandt en række landes ambassadører til storkongen.
- 24)
4.8.15 Βοιωτίας
Thebanerne frygter, at de er nødt til at give nogle boiotiske landsbyer selvstyre. (Se appendix A).
- 25)
5.1.32 Βοιωτῶν
Thebanerne sværger fredsed på alle boiotes vegne. (Se appendix A).
- 26)
5.1.33 Βοιωτίας
Thebanske sendebude kommer til Agesilaos og meddeler, at de vil give de boiotiske landsbyer selvstyre. (Se appendix A).
- 27)
5.1.36 Βοιωτίδας
Spartanerne kan bryste sig over, at de boiotiske landsbyer er selvstyrende. (Se appendix A).
- 28)
5.2.15 Βοιωτῶν
Nævnt i Kleigenes fra Akanthus' tale til spartanerne. (Se appendix A).
- 29)
5.2.16 Βοιωτῶν
Stadig Kleigenes. Nu om, hvor megen umage spartanerne har gjort sig for at Boiotien ikke skal være en samlet stat.

- 30)
5.2.34 Βοιωτίαν
Leontidas fra Theben taler til spartanerne: I har altid holdt øje med Theben og forventede altid at høre, at de underkastede resten af Boiotien.
- 31)
5.2.41 Βοιωτούς
Spartanerne angriber boioterne.
- 32)
5.4.34, 1 βοιωτιάζοντες
"Boiotervenlige" athenere fortæller på folkeforsamlingen, at spartanerne har rost Sphodrias, fordi han har lagt planer mod Athen.
- 33)
5.4.34, 5 Βοιωτοῖς
Athenerne hjælper efter denne meddelelse boioterne med stor iver.
- 34)
5.4.62 Βοιωτούς
Spartanerne forbereder en hær til togt mod Boiotien.
- 35)
6.1.1 Βοιωτία
Thebanerne undertvinger Boiotien.
- 36)
6.3.1 Βοιωτίας
Athenerne ser, at plataierne, som er deres venner, er blevet smidt ud af Boiotien.
- 37)
6.3.19 Βοιωτούς
Thebanske gesandter ønsker korrektion i fredstraktaten: Der skal stå "boiotere" i stedet for "thebanere".
- 38)
6.4.3, 8 Βοωτίας
Ephorerne beordrer Kleombrotos (spartaner) til at rykke frem mod thebanerne, hvis de ikke giver de boiotiske byer selvstyre.
- 39)
6.4.3, 11 Βοιωτίαν
Kleombrotos erfarer, at thebanerne ikke blot ikke har opløst deres hær, men at de heller ikke har givet de boiotiske byer selvstyre, så han rykker ind i Boiotien.

- 40)
6.4.4 Βοιωτούς
Thebanerne slår lejr i Leuktra lige overfor athenerne, og de eneste allierede de har, er boioterne.
- 41)
6.4.9, 3 Βοιωτίου
Handelsmænd, trosbærere og folk, der ikke vil kæmpe, trækker sig bort fra boioternes hær.
- 42)
6.4.9, 9 Βοιωτῶν
Lejetropper, anført af spartaneren Hieron, samt phokernes peltaster og ryttere fra Herakleia angriber ovenstående folk og forfølger dem helt til boioternes lejr.
- 43)
6.4.10 Βοιωτῶν
Den boiotiske hær synes nu meget større pga. civilisterne.
- 44)
6.4.21 Βοιωτίαν
Thebanerne har bedt Jason om hjælp, og han har samlet en hær og drager nu til Boiotien.
- 46)
6.4.22 Βοιωτίαν
Jason ankommer til Boiotien.
- 47)
6.5.23 Βοιωτοί
Alle boiotere træner med våben.
- 48)
6.5.51 Βοιωτοί
Iphikrates forsøger at holde vagt ved Oneion, så boioterne ikke kan trænge igennem dér på deres hjemrejse.
- 49)
7.4.36, 3 Βοιωτῶν
En thebaner er i Tegea sammen med 300 hoplitter fra Boiotien (se også appendix A).

50)

7.4.36, 8

Βοιωτοῖς

Thebaneren og arkonterne frygter for “regnskabets time”, og de lukker, sammen med boioterne og de af eparitterne, der er enige med dem, portene i Tegea.